

Valo Vesikauris

“Tuntuu, että saan olla olemassa”

Vertaiskohtaamisten merkitys muunsukupuolisille ihmisille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan perustutkinto

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö

7.11.2021

Tekijä	Valo Vesikauris
Otsikko	“Tuntuu, että saan olla olemassa” - Vertaiskohtaamisten merkitys muunsukupuolisille ihmisille
Sivumäärä	32 sivua + 2 liitettä
Aika	7.11.2021
Tutkinto	Sosiaalialan perustutkinto
Tutkinto-ohjelma	Sosionomi (AMK)
Ohjaajat	Lehtori Ulla Saukkonen Lehtori Kirsi Lautala
<p>Opinnäytetyö käsittelee vertaisuuden kokemusten ja vertaiskohtaamisten merkitystä muunsukupuolisille, ja se toteutettiin yhteistyössä Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen (SMOK) kanssa. Työn osana toimineessa kyselytutkimuksessa kartoitettiin, millaisissa ympäristöissä kyselyyn vastanneet muunsukupuoliset olivat kohdanneet muita muunsukupuolisia kuluneen 12 kuukauden aikana ja olivatko he osallistuneet trans- ja/tai muunsukupuolisille tarkoitettuun vertaistoimintaan. Tämän lisäksi kyselyn avulla pyrittiin selvittämään, kuinka tärkeänä vastaajat pitivät vertaisuuden kokemuksia ja vertaiskohtaamisia, miten he kokivat näiden vaikuttavan itseensä, sekä millaisia muunsukupuolisuuteen liittyviä vertaisuuden kokemuksia ja vertaiskohtaamisia he toivoisivat saavansa nykyistä enemmän.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusaineisto koostuu 72 muunsukupuolisen ihmisen vastauksista anonyymiin verkkokyselyyn. Aineisto koostuu sekä strukturoitujen että avoimien kysymysten vastauksista. Vastauksia käsiteltiin sekä tilastoinnin että diskurssianalyysin keinoin, ja näin aineistosta pyrittiin löytämään ja ryhmittelemään yleisimpiä vastaajia yhdistäviä tekijöitä, sekä syventämään ymmärrystä vertaiskohtaamisten merkityksestä vertaamalla avoimien kysymysten vastauksia numeeriseen aineistoon.</p> <p>Tutkimusaineistosta käy ilmi, että vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaamiset ovat valtaosalle vastaajista joko melko tai erittäin tärkeitä. Vertaistoimintaan osallistuminen ja vertaisten kohtaaminen esim. sosiaalisessa mediassa koettiin erityisen merkittäväksi silloin, kun käsitys omasta identiteetistä ja sukupuolesta on vasta muodostumassa. Muiden muunsukupuolisten ajatusten ja kokemusten kuuleminen koettiin auttavaksi tekijäksi oman identiteetin jäsentelyssä sekä omaa sukupuolta kuvaavien sanojen löytämisessä.</p> <p>Aineiston perusteella vertaistoiminnan järjestäminen muunsukupuolisille on kaivattu ja positiivinen asia ja mahdollisuuksia vertaistoimintaan osallistumiseen olisi hyvä olla nykyistä enemmän ja esimerkiksi maantieteellisesti laajemmalla alueella. Jatkotutkimuksessa olisi mielekäästä paneutua esimerkiksi muunsukupuolisten mediarepresentaation vaikutuksiin muunsukupuolisten identiteetin muodostamisessa ja minäkuvassa.</p>	
Avainsanat	transsukupuolisuus, muunsukupuolisuus, osallisuus, hyvinvointi, vertaistuki, vertaistoiminta

Author	Valo Vesikauris
Title	“Feels like I’m allowed to exist” - Significance of peer experiences for nonbinary people
Number of Pages	32 pages + 2 appendices
Date	7th November 2021
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Ulla Saukkonen, Senior Lecturer Kirsi Lautala, Senior Lecturer
<p>The subject of this thesis is the significance and impact of peer experiences and peer encounters for nonbinary people. The thesis was conducted in co-operation with the Gender Diversity & Intersex Centre of Expertise (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus). As a part of the thesis an online survey was carried out. The aim of the survey was to find out in which kinds of environments nonbinary survey participants had encountered other nonbinary people during the last 12 months and if they had participated in peer-to-peer support activities aimed for trans and/or nonbinary people. The goal of the survey was also to find out how important peer encounters were for participants; what impact these encounters and experiences had on them and if there were some kind of peer encounters and experiences that participants hoped to have more in their lives.</p> <p>The research material of the thesis consists of 72 nonbinary people’s responses to an anonymous online survey. The material includes answers to both structured and open-ended questions. The responses were reviewed by creating statistics and using discourse analysis and comparing quantitative and qualitative material between each other. By these means the goal was to find the most common factors shared by respondents and to deepen understanding of the significance of peer encounters for nonbinary people.</p> <p>From the research material it can be seen that peer experiences and peer encounters were quite or very important for the majority of the respondents. Participating in peer group activities and encountering other nonbinary people for example in social media was told to be especially important during the time when respondents were still creating understanding of their own identity and gender. Hearing thoughts and experiences of other nonbinary people was experienced as helpful while processing the respondents’ own identity and finding words to describe their gender.</p> <p>The research points out that for example organizing peer-to-peer support activities for nonbinary people is needed and positive, and it would be positive to have more opportunities to participate in peer group activities and for example on geographically wider area. In further research it would be reasonable to take a look at the representation of nonbinary people in the media and its impact on the formation of identity and self image of nonbinary people.</p>	
Keywords	transgender, nonbinary, involvement, well-being, peer support, peer group activity

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Lyhyt käsitteiden määrittely.....	1
3 Yhteistyökumppani ja kehittämistarve.....	3
3.1 Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus.....	3
3.2 Tutkimuksen tausta ja ilmennyt kehittämistarve.....	4
4 Teoreettiset lähtökohdat.....	6
4.1 Vertaistuen ja vertaiskohtaamisten merkitys.....	6
4.2 Sosiaalipedagoginen ihmiskuva.....	7
5 Tutkimusasetelma.....	8
5.1 Tutkimuksen toteutustapa ja aineisto.....	8
5.2 Eettisyys ja luotettavuus.....	10
6 Tutkimustulokset.....	11
6.1 Vastaajien taustatiedot.....	11
6.2 Vastaajien sukupuolijakauma.....	12
6.3 Vertaiskohtaamisten määrä ja ympäristöt.....	13
6.4 Vertaiskohtaamisten tärkeys ja herättämät tunteet.....	15
6.5 Vertaiskohtaamisten merkitys ja vaikutukset.....	18
6.6 Representaatiosta ja syrjintäkokemuksista.....	21
7 Johtopäätökset.....	23
8 Pohdinta ja arviointi.....	26
8.1 Tutkimuksen toteuttamisesta.....	26
8.2 Näkökulmia tutkimukseen ja toimintaan tulevaisuudessa.....	27

Liitteet

Liite 1. Kutsu täyttämään tutkimuskysely

Liite 2. Tutkimuskyselyn kysymykset

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö käsittelee vertaisuuden ja vertaiskohtaamisten merkitystä muunsukupuolisille ihmisille. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen (SMOK) kanssa, ja se pohjaa sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen tutkimuksen elementtejä sisältävän verkkokyselyn avulla kerättyyn aineistoon. Pyrin keräämäni aineiston perusteella selvittämään, millaisia kokemuksia ja millainen merkitys vertaisuudella ja vertaiskohtaamisilla on muunsukupuolisille ihmisille eli heille, keiden sukupuoli ei ole yksiselitteisesti mies tai nainen.

Suomen kontekstissa transihmisistä ja etenkin muunsukupuolisista on tehty vasta kohtalaisen vähän tutkimusta. Siinä missä vertaisuutta ja vertaistuen merkitystä on tutkittu paljonkin, opinnäytetyö tuo esiin uutta tietoa nimenomaan muunsukupuolisten vertaiskokemuksiin liittyen.

Työn tutkimustulokset ovat hyödynnettävissä esimerkiksi muunsukupuolisille suunnatun vertaistoiminnan ja muun psykososiaalisen tuen suunnittelussa. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen lisäksi tutkimus ja sen tulokset auttavat myös muita toimijoita vertaistuen toteuttamiseen liittyvissä kysymyksissä. Tämän lisäksi tutkimusaineisto herättelee tarkastelemaan muunsukupuolisten asemaa vähemmistönä ja sitä, millaisia mahdollisuuksia sosiaalialalla on muunsukupuolisten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi. Opinnäytetyön lopuksi käsitellään sitä, millaisiin moniin eri teemoihin muunsukupuolisuuteen liittyvässä tutkimuksessa olisi hedelmällistä suunnata resursseja jatkossa.

2 Lyhyt käsitteiden määrittely

Tähän osioon on koottu opinnäytetyössä käytettyjä keskeisiä käsitteitä ja niiden määritelmiä sen kontekstissa. Suomen kielessä sanasto sukupuolen moninaisuudesta ei ole täysin vakiintunutta, eikä kaikista käytetyistä käsitteistä ole vahvaa konsensusta. Monia englanninkielisiä, sukupuoleen ja sukupuolivähemmistöihin liittyviä termejä käytetään suomenkielisissä teksteissä ja keskustelussa sellaisenaan ja vain osalle on luotu suomenkielisiä vastineita

Ihmisen **sukupuolen** määrittää hänen sukupuoli-identiteettinsä, eli se, minkä sukupuolen tämä kokee omakseen ja itselleen oikeaksi. Sukupuoli on laajempänä

konseptina niin geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista kuin kulttuurisista ominaisuuksista koostuva kokonaisuus (Sateenkaarisanasto 2018).

Transsukupuolisen ihmisen sukupuoli ei vastaa yksiselitteisesti hänelle syntymässä määritettyä sukupuolta (Sateenkaarisanasto 2018). Transsukupuolinen ihminen voi olla nainen, mies, muunsukupuolinen tai jokin monista muista eri sukupuolista. Transsukupuolisen vastakohta on **cissukupuolinen**, eli ihminen, jonka sukupuoli vastaa hänelle syntymässä määritettyä.

Muunsukupuolisuus on kattotermi erilaisille sukupuolille, jotka eivät ole yksiselitteisesti miehiä tai naisia. Muunsukupuolinen ihminen voi olla osittain mies tai nainen, jotakin mieheyden ja naiseuden väliltä tai jotakin kokonaan tämän binäärisen eli kahtiajakoisen sukupuolimääritelmän ulkopuolelta (Sukupuolen moninaisuuden sanasto). Muunsukupuolisuus on transsukupuolisuuden yksi ulottuvuus, mutta kaikki muunsukupuoliset eivät määrittele itseään transsukupuolisiksi. Muunsukupuolisen synonyymina käytetään suomeksi myös sanaa **ei-binäärinen**, jonka osa ihmisistä kokee itselleen sopivammaksi kuin sanan muunsukupuolinen. Muunsukupuolisuutta voi käyttää kattoterminä kaikille ei-binäärisille sukupuolille ja näin olen valinnut tehdä tässä opinnäytetyössä.

Vertaisuuden kokemus on kokemus samankaltaisuudesta toisen ihmisen kanssa jonkin asian, kuten ominaisuuden tai elämäntilanteen kannalta (Turunen 2017: 9-10). Vertaisuuden kokemus voi liittyä moniin eri asioihin, kuten ikään, etniseen taustaan, sukupuoleen tai koulutukseen. Ihmisen ei tarvitse tuntea henkilökohtaisesti yksilöä tai ryhmää, jota kohtaan vertaisuuden kokemus herää, vaan kokemus voi liittyä myös esimerkiksi julkisuudessa esiintyviin henkilöihin samaistumiseen. Tämän opinnäytetyön keskiössä ovat vertaisuuden kokemukset muunsukupuolisten ihmisten välillä.

Vertaiskohtaamisia ovat erilaiset kontaktit, joita yksilölle muodostuu ihmisten tai ryhmien kanssa, joihin kokee vertaisuutta. Vertaiskohtaaminen voi olla tarkoituksellista, esimerkiksi kaveri- ja ystävyysuhteiden muodostamista vertaisiksi koettujen kanssa, tai sitten ohjatussa vertaistukitoiminnassa käymistä. Vertaiskohtaaminen voi olla myös suunnittelematonta, arkipäivän tilanteessa tapahtuvaa vertaisuuden kokemista.

Vertaistuki taas on tukea, jota vertaiset tarjoavat toisilleen joko vertaistukea varten organisoiduissa ympäristöissä tai osana arjen ihmissuhteita. Vertaistuen ja

vertaistoiminnan lähtökohtana on toimintaan osallistuvien yhdenvertainen asema keskenään, sekä tasa-arvoinen, avoin ja kunnioittava ilmapiiri (Kuuskoski 2003: 31-32).

Representaatiolla tarkoitetaan uudelleen esittämistä, jossa esitettävällä asialla on itseään laajempia merkityksiä. Tutkimuksen kontekstissa tällä tarkoitetaan sitä, kuinka esimerkiksi muunsukupuolisen henkilön ollessa esillä erilaisissa mediaympäristöissä, tämä osaltaan edustaa itsensä lisäksi muunsukupuolisuutta konseptina. Sillä, keitä, millaisia ja miten muunsukupuolisia mediassa esitetään on vaikutusta tulkintoihin siitä, millaisia muunsukupuoliset ja millaista muunsukupuolisuus on tai voi olla. (Paasonen 2010.)

3 Yhteistyökumppani ja kehittämistarve

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen (SMOK) kanssa. Sen aihe ja tutkimuskysymykset ovat valikoituneet muunsukupuolisten yhteiskunnallista asemaa tarkastelemalla sekä vertaamalla jo olemassa olevaa tutkimustietoa kaikista transihmisistä nimenomaan muunsukupuolisuuteen liittyvään tutkimukseen.

3.1 Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus on aloittanut toimintansa vuonna 1994 nimellä Transtukipiste, ja sen toimintaa ylläpitää ihmisoikeusjärjestö Seta ry. SMOKin ydintoimintaan kuuluu psykososiaalisten tukipalvelujen järjestäminen intersukupuolisille, transsukupuolisille ja heidän läheisilleen (Toiminnastamme n.d.). Palveluihin kuuluu esimerkiksi sähköpostitse, kasvokkain tai etänä tehtävää neuvontaa, yksittäisiä tapaamisia tai tiettyyn teemaan tai tavoitteeseen keskittyviä tukijaksoja. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus järjestää säännöllisesti vertaistukitoimintaa eri sukupuolivähemmistöjen edustajille ja heidän läheisilleen. Muunsukupuolisille, muille ei-binäärisille ja sukupuoltaan pohtiville järjestetään omia vertaistapaamisia noin kerran kuussa. Tapaamisia ohjaavat SMOKin työntekijät sekä sukupuolivähemmistöön kuuluvat vapaaehtoiset. (Palvelut n.d.)

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus toimii myös valtakunnallisena sukupuolen moninaisuuden asiantuntijana. Osaamiskeskus jakaa kanavissaan tietoa sekä uutisia sukupuolen moninaisuuteen liittyen. Lisäksi osaamiskeskus tarjoaa asiantuntijapalveluja ja kouluttaa eri alojen ammattilaisia, asiantuntijoita ja yhteisöjä.

Osa SMOKin toimintaa on ammatillisten artikkeleiden julkaiseminen sekä sukupuolen moninaisuuteen liittyvän tutkimustiedon kokoaminen ja välittäminen.

3.2 Tutkimuksen tausta ja ilmennyt kehittämistarve

Suomessa on tähän mennessä tehty verrattain vähän tutkimusta muunsukupuolisiin liittyen. Edes binäärisistä transihmisistä, eli transtaustaisista miehistä ja naisista, ei Suomen kontekstissa ole olemassa vielä kovinkaan kattavasti tietoa ja tutkimusta. Tutkimuksen kohdistaminen nimenomaan muunsukupuolisiin transihmisiin ja heidän kokemuksiinsa vertaisuudesta ja vertaiskohtaamisista tuo uutta tietoa, joka on hyödynnettävissä esimerkiksi ohjatun vertaistoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Tutkimuksen aihevalinta on ajankohtainen, sillä kaikkiin transihmisiin kohdistuva syrjintä on Suomessa yhä valitettavan yleistä. Esimerkiksi viidesosa suomalaisista kokee epämiellyttävänä ajatuksen siitä, että heidän naapurissaan asuisi transsukupuolinen ihminen (Nenonen ym. 2021: 37). Suomalaisista transihmisistä 46% oli vuonna 2020 kohdannut syrjintää kuluneen 12 kuukauden aikana erilaisilla elämänalueilla, kuten työelämässä, terveyspalveluissa tai julkisilla paikoilla (FRA 2020). Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kohtaavat myös huomattavasti enemmän syrjintää sekä kokevat terveydentilansa huomattavasti heikommaksi kuin cissukupuoliset nuoret (Jokela ym. 2020).

Jokaista transihmistä koskevan syrjinnän lisäksi muunsukupuoliset kohtaavat niin rakenne- kuin asennetasolla erityisiä haasteita ja syrjinnän muotoja. Rakenteellisella tasolla muunsukupuolisten ihmisten asema on binäärisiä transihmisiä heikompi muun muassa siten, ettei Suomen henkilötietojärjestelmässä ole miehen ja naisen lisäksi käytössä kolmatta juridista sukupuolimerkintää. Samalla kaikkia transihmisiä koskevien hoitokäytäntöjen puutteiden lisäksi muunsukupuolisille tarjottu valikoima sukupuoli- ja kehoristiriidan lääketieteellisistä hoitomenetelmistä on suppeampi, kuin binäärisille transihmisille. (Pihlajamaa 2021: 83-84, 98-105.) Yhteiskunnan binäärinormatiivisuus näkyy erilaisissa sukupuolitetuissa tiloissa, käytetyssä kielessä ja kaikkialla arjen ympäristöissä. Tämä aiheuttaa muunsukupuolisille muun muassa ulkopuolisuuden tunteita, syrjinnän ja väkivallan lisäksi niiden uhkaa sekä tunnetta siitä, etteivät muunsukupuoliset koe itseään tervetulleiksi erilaisiin tiloihin, tapahtumiin ja ympäristöihin (Mührer 2021: 71-77). Arkiympäristöissä muunsukupuoliset nuoret kohtaavat väkivaltaa ja häirintää useammin kuin binääriset transnuoret (Alanko 2014: 42).

Vertaistuen tarve ja merkitys korostuu muunsukupuolisten yhteiskunnallisen aseman ja yhteiskunnassa usein sivuutetuksi ja syrjityksi jäämisen vuoksi. Muunsukupuolisten mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan sen täysivaltaisina jäsenenä vaikuttaa koko yhteiskunnan lävistävä binääri- ja heteronormatiivisuus, eli muun muassa oletukset siitä, että heteroseksuaalinen maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat sekä ainoita oikeita että ylipäättään ainoita olemassa olevia tapoja ilmentää seksuaalisuutta ja sukupuolta (Lehtonen 2003: 13, 29-32). Heteronormin lisäksi yhteiskunnan binääri- ja cisnormit sulkevat muunsukupuolisuuden ns. normaalina ja hyväksyttynä pidettyjen asioiden ulkopuolelle. Binäärinormin mukainen ajatusmalli sukupuolen kahtiajakaisuudesta eli siitä, että sukupuolia olisi olemassa vain kaksi, ja ne olisivat toisistaan ehdottomasti erillään olevat ja vastakkaiset, on nähtävillä kaikilla eri yhteiskunnan tasoilla, samoin kuin oletus siitä, että kaikki ihmiset olisivat cissukupuolisia. (Ristkari ym. 2018: 22-26.) Nämä normit vaikeuttavat muunsukupuolisuuden näkyväksi tekemistä ja saavat sen näyttäytymään jonakin tavallisesta poikkeavana (Nicholas 2019). Muunsukupuoliset ihmiset eivät vähemmistöasemansa vuoksi tule kohdatuiksi ja nähdyiksi omana itsenään samoin kuin yhteiskunnan normeihin sukupuoleltaan ja sukupuolen ilmaisultaan paremmin asettuvat ihmiset. Tarve turvallisille yhteisöllisille tiloille, vertaistuelle ja vertaisuuden kokemuksille on oletettavasti ja ymmärrettävästi korostunut, jos ihminen ei sukupuoleltaan tai sen ilmaisultaan sovi ennalta määritettyihin odotuksiin ja normeihin.

Suomessa sukupuolivähemmistöille suunnatut, ohjatut vertaisryhmät ja vertaistoiminta on useimmiten avointa kaikille sukupuolivähemmistöjen edustajille ja sukupuoltaan pohtiville. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen lisäksi ohjattua vertaistoimintaa nimenomaan muunsukupuolisille järjestää yksittäisiä muita toimijoita, kuten Jyväskylän SETA ry (Muunsukupuolisten ryhmä). Myös Sinuiksi-chatissa on järjestetty yksittäisiä muunsukupuolisille tarkoitettuja chat-tapaamisia (Sukupuoli-identiteetti: muunsukupuolisuus ja sukupuolettomuus). Vaikka muunsukupuolisilla ja transtaustaisilla naisilla ja miehillä on vähemmistöasemansa kautta paljon yhteistä, on kaikilla sukupuolivähemmistöön kuuluvilla myös juuri ja ainoastaan omaan sukupuoleen liittyviä kokemuksia, pohdinnan aiheita ja haasteita. Myöskään kaikkien muunsukupuolisten kokemukset eivät vastaa toisiaan, sillä muunsukupuolisuus on kattotermi lukuisille eri sukupuolille.

Sosiaalialan ammattihenkilöiden on työkentästään riippumatta tärkeää ymmärtää perusteita sukupuolen moninaisuudesta ja muunsukupuolisuudesta muunsukupuolisten ihmisten asiakaskokemusten parantamiseksi ja turvaamiseksi. Tutkimuksen aineiston

pohjalta on mahdollista tehdä havaintoja muunsukupuolisten asemasta haavoittuvana ihmisryhmänä sekä tuoda esiin kyseisen ryhmän tarpeita ja kohtaamia haasteita, jotka sosiaalialalla on hyvä ottaa huomioon. Samoin opinnäytetyön tutkimustuloksista ja johtopäätöksistä on ammennettavissa hyödyllistä tietoa muunsukupuolisille suunnatun vertaistoiminnan järjestämisessä. Tutkimus auttaa myös hahmottamaan juuri muunsukupuolisille yleisiä tai olennaisia vertaisuuteen liittyviä asioita, joita on hyvä tiedostaa ja ottaa huomioon vertaistoimintaa suunnitellessa.

4 Teoreettiset lähtökohdat

4.1 Vertaistuen ja vertaiskohtaamisten merkitys

Vertaistoiminnan ja vertaistuen muodot voidaan jakaa esimerkiksi neljään kategoriaan sen perusteella, kuinka ja missä ympäristöissä vertaisryhmät ovat muodostuneet. Jaon voi tehdä itsenäisesti ilman taustatukea muodostuneisiin ryhmiin, yhdistystoiminnassa muodostuneisiin ryhmiin, julkisten sosiaali- ja terveystalvelujen osana toimiviin ryhmiin sekä ryhmiin, joissa kolme edeltävää tapaa yhdistyvät (Kuuskoski 2003: 31-32).

Nykypäivänä vertaistukea ja vertaiskohtaamisia mahdollistavia yhteisöjä muodostuu yhä useammin erilaisilla virtuaalisilla alustoilla, kuten sosiaalisessa mediassa (Pohjola 2015). Vaikka esimerkiksi Suomessa mediakuvasto liittyy sukupuolivähemmistöihin ei ole vielä kovin moninaista, sosiaalinen media tarjoaa paljon mahdollisuuksia saada vertaisuuden kokemuksia ja vertaistukea lukemalla ja seuraamalla muiden sukupuolivähemmistöön kuuluvien ihmisten tuottamia sisältöjä (Ristkari ym. 2018: 191-196).

Vertaiskohtaamiset ja vertaistuen saaminen voivat herättää tunteen siitä, ettei ole yksin maailmassa oman tilanteensa tai identiteettinsä kanssa, vaan että on olemassa muitakin, jotka tuntevat ja kokevat samoin. Erilaisissa vertaistukiympäristöissä syntyy parhaimmillaan lavean tuen kierre, jolloin vertaisryhmät ovat inklusiivisia ja niihin on helppo tulla mukaan, vaikka ryhmän jäsenet suhtautuisivat vertaisuutta tuovaan asiaan moninaisin tavoin ja vertaisten ominaisuudet, elämäntilanne ja muut lähtökohdat poikkeaisivat toisistaan. Vertaisryhmillä on kuitenkin myös riski muodostua ulossulkeviksi ja sellaisiksi, joihin ryhmän jäsenistä keskimäärin liian paljon poikkeavien ei ole helppo osallistua. Tällaista ulossulkevaa ja -karsivaa vertaistoimintaa voi kuvata kapean tuen kierteeksi. (Hokkanen 2003: 259-260, 267-268.) Vertaistoimintaan voi liittyä myös muita ei-toivottuja vaikutuksia, eikä vertaistoiminta onnistu aina täyttämään sille asetettuja tavoitteita. Esimerkiksi ihmisiä yhdistävästä elämäntilanteesta tai

muusta asiasta huolimatta kohdatuksi ja kuulluksi tulemisen tunne eivät ole taattuja, eivätkä vertaiset välttämättä koe ymmärtävänsä toisiaan (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009: 29-33).

Vertaisuuden kokemukset voivat synnyttää yhteisöllisyyttä (Pohjola 2015). Oli kyseessä sitten ohjattu vertaistoiminta, itseohjautuvasti yhteen kokoontuneet vertaisryhmät tai sattumalta arjessa syntyneiden vertaisuuden kokemusten pohjalta muodostuneet ryhmät, tällaiset ryhmät voivat toimia tärkeänä voimavarana ihmisten elämässä. Ohjatulla vertaistoiminnalla ja yhteisötyöllä on hyvät edellytykset yhteisöllisyyden lisäämisen ohella lisätä hyvinvointia ja vahvistaa yksilöiden yhteiskunnallista osallisuutta.

4.2 Sosiaalipedagoginen ihmiskuva

Sosiaalipedagogisen käsityksen mukaan yhteisöllisyys on yksi ihmisen perusominaisuuksista. Ihmiselle on ominaista määritellä itseään ja rakentaa identiteettiään vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa sekä erilaisten yhteisöjen kautta. (Hämäläinen 1999.)

Ihmisen hyvinvointia ja positiivista kokemusta omasta elämästään vahvistaa osallisuuden ja kuulumisen sekä kuulluksi tulemisen kokemukset. Osallisuus on käsitteenä tilannesidonnainen ja sen määrittelyyn vaikuttaa muun muassa se, tarkastellaanko käsitettä asiakas- vai työntekijänäkökulmasta (Leppänen 2021: 60-61). Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta määriteltynä osallisuus on ihmisen kokemusta siitä, millä tavoin hän on kiinnittynyt osaksi yhteiskuntaan ja omiin yhteisöihinsä (Hämäläinen 1999). Muunsukupuolisten kaltaisesta vähemmistöasemasta käsin osallisuuden kokemukset ja tunne täysivaltaisesta ja yhdenveroisesta yhteiskunnan jäsenyydestä ovat uhatta jäädä heikommiksi, kuin sukupuolienemmistöön kuuluvilla ihmisillä. Tutkimuksen tavoitteena on ollut koota yhteen muunsukupuolisten kokemuksia ja saada kokoon aineistoa, jonka pohjalta kartoittaa millaiset tekijät voivat vaikuttaa muunsukupuolisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksiin joko heikentävästi tai vahvistavasti.

Taustalla on myös oletus siitä, että muunsukupuolisten kokemukset yhteiskuntaan integroitumisesta poikkeavat binäärisukupuolisten transihmisten sekä cissukupuolisten ihmisten kokemuksista. Koska sukupuolen moninaisuus ja binäärinormiin sopimattomien sukupuolten tunnistaminen ja tunnustaminen on nyky-yhteiskunnassa

vielä heikkoa, muunsukupuolisten on haastavaa asettua yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi avoimesti omana itsenään. Mahdollisuus itsemäärittelyyn ja oman sukupuolen ilmaisuun kohtaa kyseenalaistamista ja hiljentämistä, sillä yhteiskunnan hetero- ja binäärinormatiivisuus ovat niin läpileikkaavasti osa kaikkea ihmisten välistä kanssakäymistä.

Siinä missä sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteena on osallisuuden vahvistaminen ja hyvinvoinnin lisääminen esimerkiksi vertaistoimintaa mahdollistamalla, sen tavoitteena on myös muutoksen aikaansaaminen. Vaikka sosiaalipedagogiselle tutkimusotteella viitataan usein esimerkiksi etnografiseen tutkimukseen tai toimintatutkimukseen, on myös tämän opinnäytetyön kvalitatiivista ja kvantitatiivista otetta yhdistävässä tutkimusotteessa sosiaalipedagoginen pohjavire ja tavoite. (Hämäläinen & Kurki 1997: 43-48, 118-119.) Tutkimus mahdollistaa tiedon ja havaintojen keräämisen siitä, millä keinoin yhteiskuntaa ja sen rakenteita muuttamalla muunsukupuolisten ihmisten hyvinvointi, osallisuus ja yhteiskunnalliset toimintamahdollisuudet olisivat nykyistä tilannetta paremmat.

5 Tutkimusasetelma

5.1 Tutkimuksen toteutustapa ja aineisto

Opinnäytetyön perustana toimivalle tutkimukselle on asetettu kaksi tutkimuskysymystä:

- 1 Millaisia vertaisuuden kokemuksia ja vertaiskohtaamisia muunsukupuolisilla ihmisillä on?
- 2 Millainen merkitys vertaisuuden kokemuksilla ja vertaiskohtaamisilla on muunsukupuolisille ihmisille?

Kahteen pääasiallisen tutkimuskysymyksen vastaamisen lisäksi tutkimusaineiston avulla on mahdollista avata sitä, minkälaisille vertaisuuteen liittyville kokemuksille, kohtaamisille ja toiminnalle ilmenee muunsukupuolisten näkökulmasta erityistä tarvetta. Tämän lisäksi tutkimusaineistoa analysoidessa kävi ilmi, että tutkimus ja sen avulla kerätty aineisto vastaa epäsuorasti siihen, millaisia syrjintäkokemuksia muunsukupuolisilla ihmisillä on, ja millaiset asiat vaikuttavat siihen, että muunsukupuoliset ihmiset kokisivat olevansa entistä nähdympi, tunnustetumpi ja yhdenvertaisempi osa yhteiskuntaa.

Kyselytutkimus muunsukupuolisten vertaisuuden kokemuksista sekä vertaiskohtaamisista on toteutettu verkkokyselynä. Kysely sisälsi sekä kvalitatiiviseen että kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen pohjautuvia kysymyksiä. Kerätyn aineiston pohjalta tavoitteena oli koota mitattavissa olevaa aineistoa muun muassa vastaajien ikäjakaumasta, vertaiskohtaamisten määrästä ja erilaisten kohtaamisympäristöjen yleisyydestä. Tämän lisäksi tavoitteena oli koota yhteen subjektiivisia kokemuksia ja ajatuksia vertaisuuteen liittyen vertailemalla ja ryhmittelemällä avoimiin kysymyksiin annettuja vastauksia niissä toistuvien avainsanojen perusteella.

Julkaisin kutsuviestin (Liite 1) verkkokyselyyn vastaamisesta 17.11.2019 klo 10 aamulla. Julkaisupaikkana toimi henkilökohtainen Facebook-profiilini, transihmisille tarkoitettu Discord-keskustelualusta sekä kolme Facebook-ryhmää. Yksi Facebook-ryhmistä oli Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen ylläpitämä, nimenomaan muunsukupuolisille tarkoitettu ryhmä, ja yksi kaikille sukupuoleltaan moninaisille tarkoitettu. Kolmas Facebook-ryhmä oli transihmisten potilasjärjestö Trasekin aktiiveille tarkoitettu ryhmä. Näissä ryhmissä oli kyselyn julkaisuhetkellä noin sadasta kolmeen sataan jäsentä per ryhmä. Kaikille sukupuoleltaan moninaisille tarkoitettussa ryhmässä oli lähes 600 jäsentä. Verkkokysely oli auki vuoden loppuun saakka ja sulkeutui 31.12.2019 klo 23.59.

Verkkokyselyssä oli yhteensä 20 tutkimuksen aihepiiriin liittyvää kysymystä sekä yksi avoin kysymys liittyen itse kyselyn ja tutkimuksen toteuttamiseen (Liite 2). Kysymykset oli jaoteltu seuraavien otsikoiden alle: "Taustatiedot", "Kokemukset vertaisuudesta ja vertaiskohtaamisista", "Vertaisuuden ja vertaiskohtaamisten merkitys" sekä "Kyselyn lopuksi". Kyselyssä oli sekä monivalintakysymyksiä, kysymyksiä joissa oli mahdollista valita vain yksi vaihtoehto, sekä avoimia kysymyksiä.

Kyselyyn vastasi yhteensä 74 henkilöä. Olen kyselyn tuloksia purkaessani hyödyntänyt näistä 72 vastaajan vastauksia. Pudotin aineistosta kahden henkilön vastaukset pois sillä heidän vastauksistaan kävi ilmi, että kyseiset vastaajat eivät olleet muunsukupuolisia.

5.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön ja tutkimuksen tavoitteena on ollut tuottaa tietoa liittyen yhteiskunnassa sekä rakenteellisesti että asenne- ja ilmapiiritasolla syrjityssä asemassa olevaan ihmisryhmään. Tämän tiedon avulla on mahdollista osoittaa sekä kyseiseen ryhmään kuuluvien ihmisten hyvinvointiin ja osallisuuteen positiivisesti vaikuttavia asioita, sekä niihin vaikuttavia yhteiskunnallisia muutostarpeita. Tällaiset, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen tähtäävät lähtökohdat sopivat sosiaalialalle ja sosiaalialan ammattilaiselle hyvin. Sosiaalialan ammattihenkilöiden eettiset periaatteet ja ammattietiikka pohjaavat ihmisarvon ja ihmisoikeuksien sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen. Myös epäoikeudenmukaisen politiikan ja käytäntöjen vastustaminen sekä yhteiskunnan syrjiviin rakenteihin vastaaminen ovat sosiaalialalla toimivien ihmisten ammatillisuuden keskiössä. (Talentia 2017: 11, 20-23.)

Tutkimukseen liittyen on eettisestä näkökulmasta syytä tarkastella, millaisessa osassa tutkijan ottama rooli ja aineiston keruutapa ovat. Huomioitavaa on myös julkisten, puolijulkisten ja yksityisten keskustelualustojen erot (Turtiainen & Östman 2013). Valitsemani tutkimustavan vahvuuksia ovat eettisestä näkökulmasta se, että aineiston tuottamis pohja eli verkkokysely on kaikille vastaajille samanlainen, ja vastaajat ovat tienneet osallistuvansa opinnäytetyön kyselytutkimukseen täyttäessään lomaketta. Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden suostumus tutkimukseen osallistumisesta oli eettisesti välttämätöntä (Turtiainen & Östman 2013).

Oma roolini tutkijana ja sosiaalialan ammattihenkilönä on vaatinut hienotunteisuutta, sillä olen jakanut tietoa kyselylomakkeesta ja pyytänyt tutkimuksen kohderyhmään kuuluvia henkilöitä vastaamaan verkkokyselyyn erilaisilla luottamuksellisilla vertaistukialustoilla, kuten yksityisissä Facebook-ryhmissä. Jo ennen kyselytutkimuksen toteuttamista olen ollut tällaisten ryhmien jäsen, sillä kuulun myös itse sukupuolivähemmistöön. Cissukupuolisena, ulkopuolisena tutkijana minulla ei olisi ollut mahdollisuutta päästä ryhmiin välittämään tietoa tutkimuksesta. Tasapainottelun yhteisön jäsenen roolin sekä tutkijan roolin välillä vuoksi selkeä viestintä oli tärkeää. Kyselykutsua jakaessani korostin rooliani sosiaalialan ammattikorkeakouluopiskelijana ja tutkimuksen tekijänä, ja avasin kutsussa tutkimuksen aihetta ja tavoitteita.

Kyselyitä toteutettaessa kyselyn edustavuus on tärkeä huomioon otettava asia (Räsänen & Särpilä 2013). Edustavuudella tarkoitetaan, kuinka läpileikkaavasti kyselyllä kerätyt vastaukset kuvaavat koko tutkimuksen aiheena olevaa viiteryhmiä. Eri

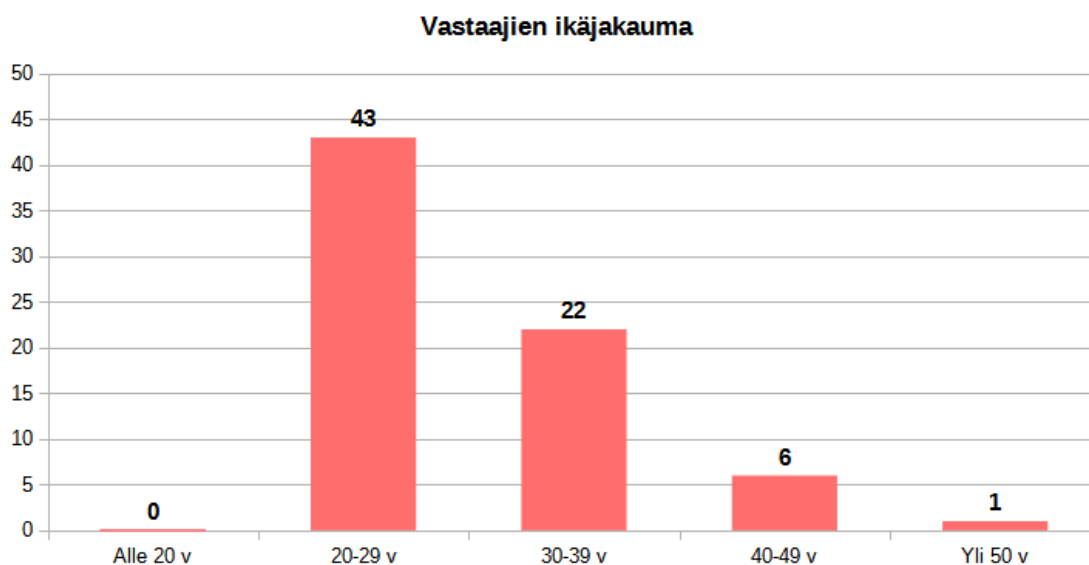
tietokanavissa mainostamalla kerätyn aineiston vastausten hyödyntämistä voi kuvata näyteperusteiseksi menetelmäksi, sillä tutkimukseen osallistujat ovat itsevalikoituneita. Tällöin ei voida olla varmoja siitä, millaista populaatiota tutkimusaineisto lopulta todellisuudessa edustaa. (Miettinen & Vehkalahti 2013.) Omassa aineistossani korostuu nuorten aikuisten vastaajien määrä. Iäkkäämpien muunsukupuolisten vastausten vähyyden vuoksi aineisto ei välttämättä kuvaa keskimäärin kaikkien suomalaisten muunsukupuolisten kokemuksia, vaikka aineisto-otanta ja vastausten määrä onkin verrattain laaja.

6 Tutkimustulokset

Tutkimustulosten tarkastelu ja analysointi tapahtuu pääosin tutkimuskyselyn rakenteen mukaisessa järjestyksessä. Osa alaotsikoista on samoja, kuin verkkokyselyssä käytetyt alaotsikot. Aineiston tarkastelussa keskitytään yleiskuvan saamiseen ja aineiston ryhmittelyyn yleisimpien aineistossa esiintyneiden vastaustyyppien tai asiansanojen mukaisesti. Aineiston yhteen kokoaminen ja sen pohjalta muodostuneiden johtopäätösten esittely tapahtuu seuraavassa luvussa.

6.1 Vastaajien taustatiedot

72 vastaajasta valtaosa (43 kpl) oli 20-29 -vuotiaita nuoria aikuisia. Vain yksi vastaajista oli yli 50-vuotias, eikä yksikään ollut alle 20-vuotias.

Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma.

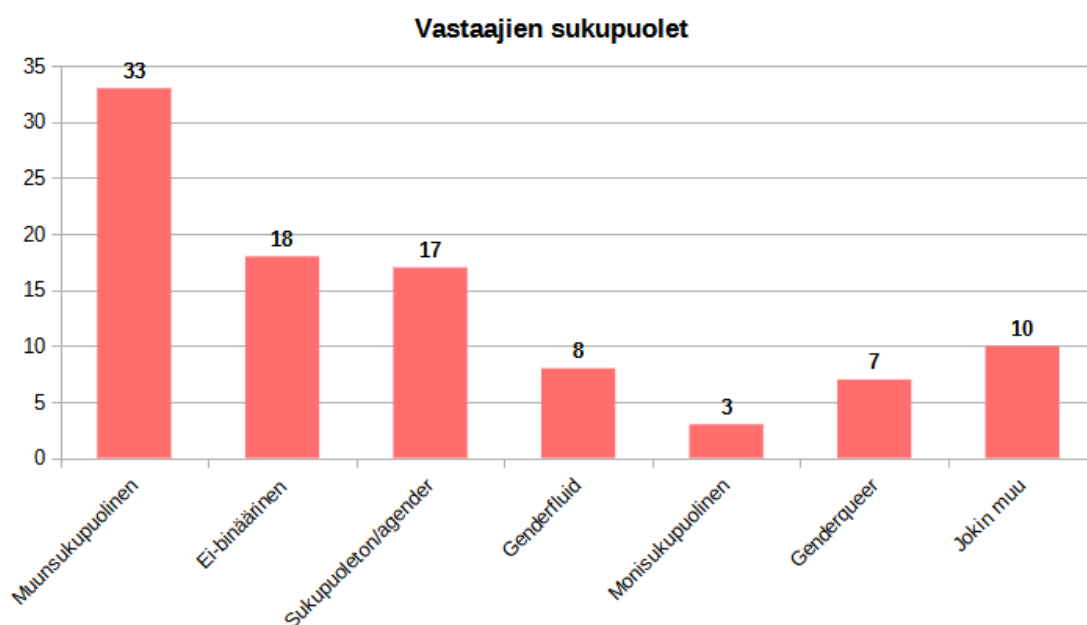
Lähes puolet vastaajista (32 kpl) kertoi asuvansa pääkaupunkiseudulla.

Pääkaupunkiseudun lisäksi useampi vastaajista asui Pirkanmaalla, Uudellamaalla ja Päijät-Hämeen alueella, ja muutamissa muissa maakunnissa asui yksittäisiä vastaajia.

Lähes puolet vastaajista oli suorittanut alemman korkeakoulututkinnon.

6.2 Vastaajien sukupuoli jakauma

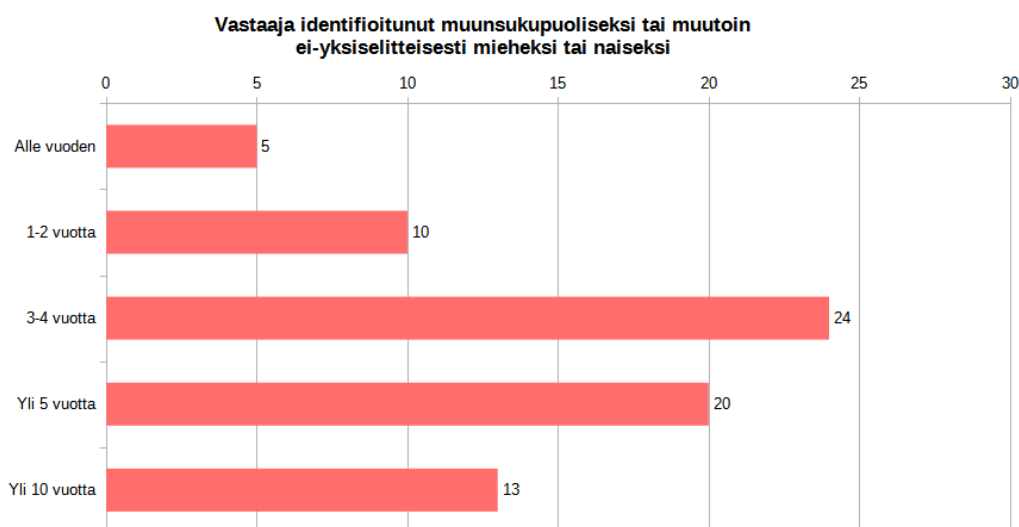
Verkkokyselyssä oli mahdollista valita kuudesta valmiista sukupuolivaihtoehdosta (muunsukupuolinen, ei-binäärinen, sukupuoleton/agender, genderfluid, monisukupuolinen, genderqueer) itselleen sopivimmat ja/tai tarkoittaa omaa sukupuolta avoimessa vastauskentässä. Sukupuolta määrittäviä sanoja oli mahdollista valita useampi kuin yksi. Yleisin vastaus oli muunsukupuolinen, jonka 33 vastaajaa oli valinnut. Seuraavaksi yleisimmät tavat kuvata omaa sukupuolta olivat termit ei-binäärinen (18 vastaajaa) ja sukupuoleton/agender (17 vastaajaa).

Kuvio 2. Vastaajien sukupuoli jakauma.

Vastaajista 17 oli valinnut itselleen useamman kuin yhden vaihtoehdoista. 13 taas oli avannut määrittelyään lisää ja kuvannut sukupuoltaan tarkemmin. Valmiiden vaihtoehtojen lisäksi tarkentaviksi vastauksiksi annettiin: fluid genderqueer, muusupoika, poikatyttö, queer, intersukupuolinen, transsukupuolinen, genderflux, muunsukupuolinen nainen ja transfeminiini. Kolme vastaajaa kertoi, ettei ole varma omaa sukupuoltaan kuvaavista sanoista, ja heistä kaksi jätti sukupuolensa kokonaan

määrittelemättä. Yksi vastaajista ei ollut vielä päätenyt itselleen sopivaan termiin, ja yksi kertoi, ettei välillä halua määritellä sukupuoltaan lainkaan.

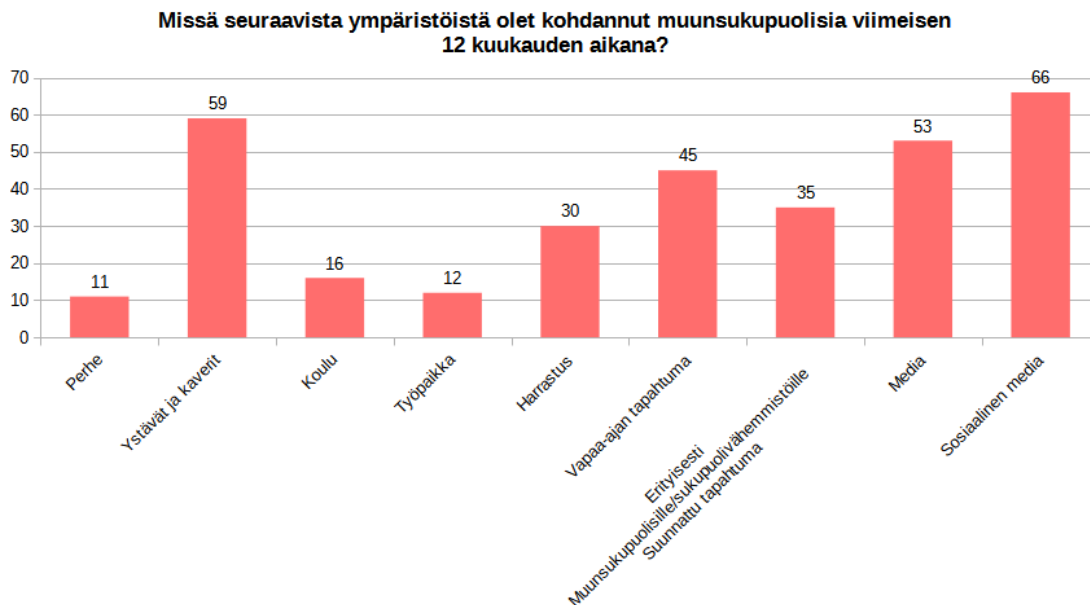

Kuvio 3. Kuinka kauan vastaajat ovat identifioituneet muunsukupuoliseksi tai muutoin ei-yksiselitteisesti mieheksi tai naiseksi.

Valtaosa vastaajista oli identifioitunut muunsukupuoliseksi tai muutoin ei-yksiselitteisesti mieheksi tai naiseksi useiden vuosien ajan. Vastaajista vain 15 oli määritellyt itsensä muunsukupuoliseksi alle kaksi vuotta. 33 vastaajan, eli lähes puolen kaikista vastaajista, identifioituminen muunsukupuoliseksi oli kestänyt yli 5 vuotta.

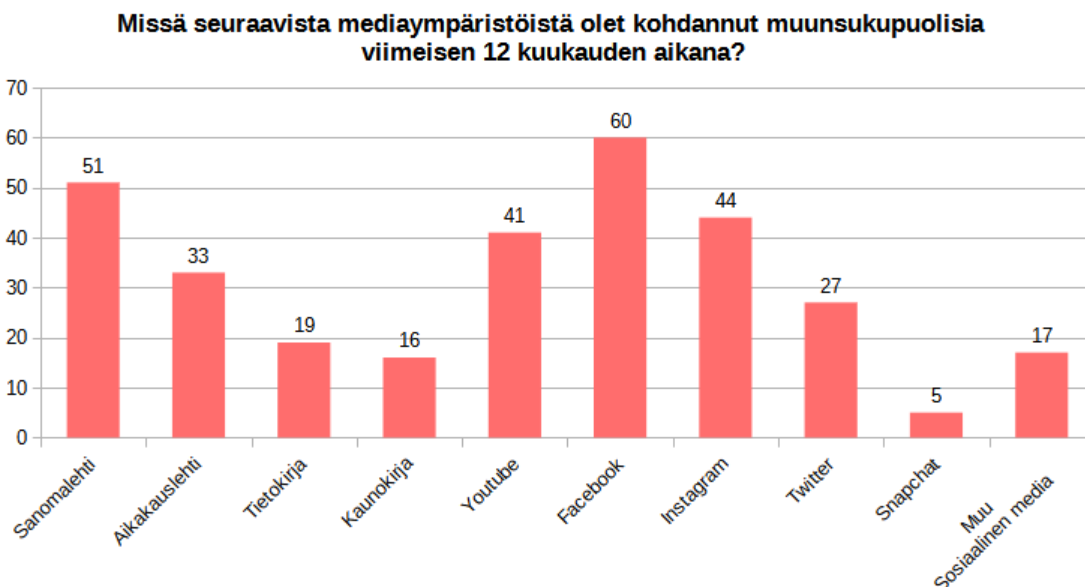
6.3 Vertaiskohtaamisten määrä ja ympäristöt

Yleisimpiä ympäristöjä, joissa vastaajat kertoivat kohdanneensa muita muunsukupuolisia viimeisen vuoden (12 kk) aikana olivat ystävä- ja kaveripiirit sekä media ja sosiaalinen media. Vähiten kohtaamisia oli tapahtunut vastausten perusteella perheessä, työpaikalla ja koulussa. Vastaajista 35 kertoi kohdanneensa vuoden aikana muita muunsukupuolisia erityisesti muunsukupuolisille tai yleisesti sukupuolivähemmistöille tarkoitetussa tapahtumassa. Myöhemmän, vertaistoimintaan osallistumista käsittelevän kysymyksen perusteella vastaajista 29 oli osallistunut sukupuolivähemmistöille suunnatuista tapahtumista nimenomaan vertaistoimintaan.

Kuvio 4. Missä ympäristöissä vastaajat ovat kohdanneet muunsukupuolisia viimeisen 12 kuukauden aikana.

Vastaajista 66 eli lähes jokainen (92%) oli kohdannut muita muunsukupuolisia sosiaalisessa mediassa viimeisen 12 kuukauden aikana.

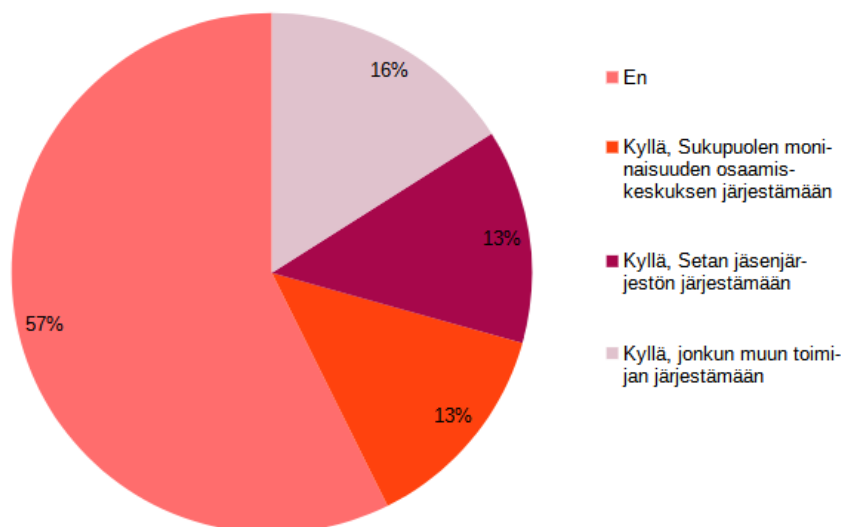

Kuvio 5. Missä mediaympäristöissä vastaajat ovat kohdanneet muunsukupuolisia viimeisen 12 kuukauden aikana.

Tarkemmin eriteltyinä kaikista mediaympäristöistä perinteisen median puolella sanomalehdet ja sosiaalisen median puolella Facebook, Instagram ja Youtube olivat sellaisia, joissa kohtaamisia oli ollut vastausten perusteella kaikkein eniten. Kyselyn aineistosta ei voi päätellä, kuinka moni vastaajista kuluttaa ja käyttää minkäkinlaista

mediaa ja kuinka paljon, eli tietoa siitä, kuinka moni vastaajista oli käyttänyt kuluneen 12 kuukauden aikana esimerkiksi Facebookia verrattuna Twitteriin, jossa kohtaamisia vastaajat olivat kertoneet olleen huomattavasti vähemmän kuin Facebookissa, ei ole.

Oletko osallistunut trans- ja/tai muunsukupuolisille tarkoitettuun vertaistoimintaan viimeisen 24 kk aikana?

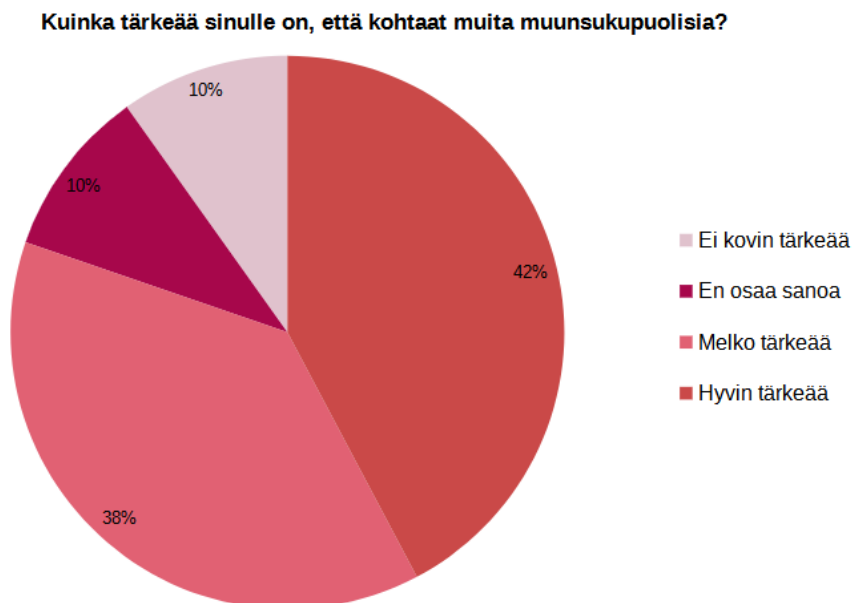

Kuvio 6. Vastaajien trans- ja/tai muunsukupuolisille tarkoitettuun vertaistoimintaan osallistumisjakauma kuluneen 24 kuukauden ajalta.

Yli puolet vastaajista (43 kpl) ei ollut osallistunut minkäänlaiseen ohjattuun trans- tai nimenomaan muunsukupuolisille tarkoitettuun vertaistoimintaan viimeisen kahden vuoden aikana. Niiden 29 vastaajan, jotka olivat osallistuneet johonkin vertaistoimintaan, vastausten perusteella hajonta eri toimijoiden järjestämään toimintaan oli melko tasaista. Vastaajista 10 kertoi osallistuneensa kahden vuoden sisällä Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen järjestämään vertaistoimintaan.

6.4 Vertaiskohtaamisten tärkeys ja herättämät tunteet

Aineiston perusteella on yksiselitteisesti havaittavissa, että muiden muunsukupuolisten kohtaaminen on vastaajille vähintään jossain määrin tärkeää, suurelle osalle erittäin tärkeää.

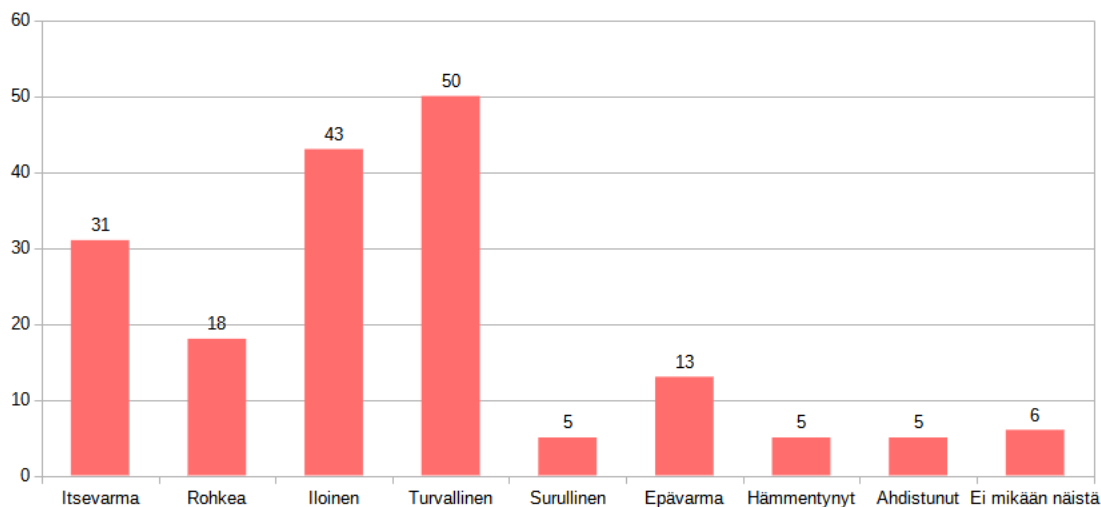

Kuvio 7. Kuinka tärkeää vastaajille on kohdata muita muunsukupuolisia.

Jopa 42% vastaajista (30 kpl) vastasi muiden muunsukupuolisten kohtaamisen olevan heille hyvin tärkeää. Yksikään vastaajista ei ollut valinnut vaihtoehtoa *Ei lainkaan tärkeää*.

Siinä, millaisissa ympäristöissä muiden muunsukupuolisten kohtaamisen vastaajat kokivat tärkeäksi ja missä taas eivät, ilmeni jonkin verran hajontaa. Yhdessä kysymyksessä vastaajat saivat määrittellä, kuinka tärkeää heille on kohdata muunsukupuolisia erilaisissa ympäristöissä, ja ympäristöt jaoteltiin seuraavasti: perhe, ystävä- ja kaveripiiri, koulu, työpaikka, harrastukset, vapaa-ajan tapahtumat, vertaistoiminta, media ja sosiaalinen media. Vastausasteikon (*Ei lainkaan tärkeää - Ei kovin tärkeää - En osaa sanoa - Melko tärkeää - Hyvin tärkeää*) ja annettujen vastausten perusteella vertaiskohtaamisen merkitys korostuu erityisesti ystävä- ja kaveripiireissä ja perinteisessä sekä sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi 71 vastaajasta 38 määritteli vertaiskohtaamiset kaveri- ja ystäväpiireissä hyvin tärkeäksi. Myös vertaistoiminta koettiin keskimäärin hyvin tärkeäksi – 71 vastaajasta yhteensä 54 oli valinnut vertaistoiminnan kohdalla joko vaihtoehdon *Melko tärkeää* tai *Hyvin tärkeää*. Lopulta eri vaihtoehdoista vain perhe osoittautui ympäristöksi, jossa yli puolet vastaajista olivat vastannut joko *Ei lainkaan tärkeää* tai *Ei kovin tärkeää*. Vain parille vastaajalle muiden muunsukupuolisten kohtaaminen yhdessäkään edellä mainituista ympäristöistä ei ollut lainkaan tärkeää.

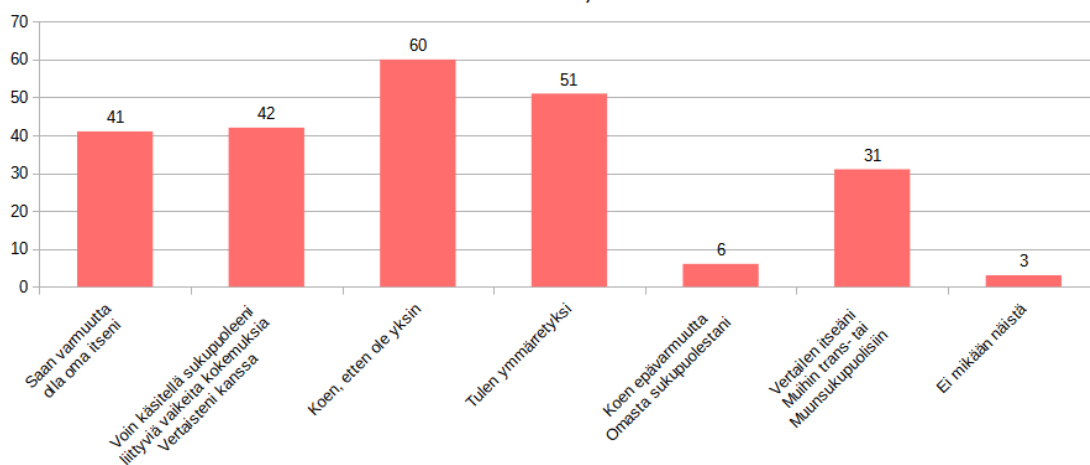
Millainen tunne sinulle tulee muunsukupuolisuuteen liittyvistä vertaiskohtaamisista tai vertaisuuden kokemuksista?

Kuvio 8. Millaisia tunteita muunsukupuolisuuteen liittyvät vertaiskohtaamiset tai vertaisuuden kokemukset herättävät vastaajissa.

Valtaosa vastaajista (50 kpl) koki, että vertaiskohtaamiset ja vertaisuuden kokemukset muiden muunsukupuolisten kanssa tuovat heille turvallisen olon. Yli puolet vastaajista kertoi tulevansa näistä kohtaamisista ja kokemuksista iloiseksi. Vastausten perusteella suurimmalle osalle vastaajista heräsi positiiviseksi luokiteltavia tunteita, mutta muutamat vastaajat kertoivat heissä heräävän myös muunlaisia tunteita, kuten epävarmuutta, surullisuutta, hämmennystä ja ahdistusta. Kuudelle vastaajalle mikään tämän kysymyksen valmiista vaihtoehdoista ei ollut sopiva. Heistä 4 avasi kokemuksiaan tarkemmin kyselyn avoimissa kysymyksissä.

Muunsukupuolisuuteen liittyvät vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaamiset vaikuttavat minuun siten, että...

Kuvio 9. Millaisia vaikutuksia muunsukupuolisuuteen liittyvillä vertaisuuden kokemuksilla ja vertaiskohtaamisilla on vastaajiin.

Suljettuun monivalintakysymykseen annettujen vastausten perusteella valtaosa vastaajista koki, että muunsukupuolisuuteen liittyvät vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaukset tuovat heille kokemuksen, etteivät he ole yksin, ja että he tulevat ymmärretyiksi. Myös yli puolet vastaajista kertoi, että vertaisuuden kokemuksista ja vertaiskohtauksista saa varmuutta olla oma itsensä, ja että niiden avulla voi käsitellä omaan sukupuoleen liittyviä vaikeita kokemuksia. Yleistä oli myös se, että vastaajat kertoivat vertailevansa itseään muihin trans- ja muunsukupuolisiin.

Kyselyn seuraaviin avoimiin kysymyksiin tulleet vastaukset ovat hyvin samankaltaisia suljettuihin monivalintakysymyksiin annettujen vastausten kanssa.

6.5 Vertaiskohtaamisten merkitys ja vaikutukset

Avoimeen kysymykseen **“Millainen merkitys muunsukupuolisuuteen liittyvillä vertaiskohtauksilla ja vertaisuuden kokemuksilla on sinulle?”** vastasi yhteensä 54 ihmistä. Kuten aiemmissa monivalintakysymyksissä, avoimissa vastauksissa korostuu ymmärretyksi tulemisen kokemukset sekä tunne siitä, että vastaajat eivät ole yksin. Avoimeen kysymykseen vastanneista 12 nosti vastauksessaan esiin sen, että vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaukset tuovat heille olon, että he tulevat ymmärretyksi.

Vastaajista 9 toi esiin tunteen siitä, ettei ole yksin. Myös tunne siitä, että muiden muunsukupuolisten seurassa itseään ja omaa identiteettiään ei tarvitse selittää, ja että muiden muunsukupuolisten kanssa on tilaa ja mahdollisuuksia olla oma itsensä, nousi esiin muutamissa avovastauksissa.

“Vertaisuus on kaikki kaikessa. Muuten olisin yksin. On tosi tärkeää kuulla, etten oo yksin tän asian kanssa. Se auttaa jaksamaan.”

“Tulee tunne, että voin olla oma itseni. Ei ole pelkoa, että pitäisi selittää omaa sukupuolta. Ei tarvitse olla varuillaan ja miettiä, miten puolustautua. Kukaan ei kyseenalaista tai kiellä sitä, mitä/mikä olen. Eli merkitys on suuri ja on tärkeää päästä olemaan porukassa, jossa kaikki hyväksyvät ja ymmärtävät.”

Avovastauksissa toistuivat myös kokemukset siitä, että vertaisuuden kokemusten ja vertaiskohtaamisten avulla vastaajien on ollut mahdollista tutkia, jäsenellä ja sanoittaa omaa identiteettiään. Vastaajista 10 kuvasi jollakin tavalla sitä, että he olivat kyenneet tutkimaan ja käsittelemään sukupuoltaan vertaiskohtaamisten ja vertaisuuden kokemusten avulla.

“Kanssakäyminen muiden muunsukupuolisten kanssa on antanut pohjaa oman sukupuoli-identiteettini tutkimiseen ja ymmärtämiseen sekä ylipäättään avartamaan maailmankatsomusta ymmärtämään muiden kokemusta sukupuolesta.”

Vastauksista nousi esiin myös se, että muiden muunsukupuolisten avulla omalle identiteetille on ollut mahdollista löytää sanoja ja jäsentelytapoja, mikä ei olisi muutoin ollut vastaajien mielestä mahdollista.

“Olen pitkään tiennyt, etten ole nainen enkä mies, mutten kovin pitkään tiennyt sen olevan mahdollista. Kun mediassa alkoi muutama vuotta sitten näkyä ei-binäärisiä ihmisiä ja suomen kieleen tuli sana muunsukupuolinen, tajusin, että siitähän tässä on kysymys.”

“Mietin esimerkiksi kysymystä kuinka kauan olen identifioitunut muunsukupuoliseksi, ja vastaus on lapsesta (varhaislapsuus). Kuitenkin vasta muutamia vuosia sitten löysin sanat sanoittamaan itseäni ja sitä myötä löysin itseni. Vertaistapaamisissa tunnen oloni nähdyksi, ymmärretyksi, ja turvalliseksi. Näin ei tapahdu muualla, ei edes kotona.”

Samalla, kun useampi vastaaja kuvasi sitä, että vertaiskohtaamiset ja vertaisuuden kokemukset jollain lailla validoivat omaa identiteettiä tai tuovat varmuutta omasta sukupuolesta, muutamissa vastauksissa tuli esiin myös suljetussa monivalintakysymyksessä esiin noussut itsensä vertailu muihin muunsukupuolisiin. Muihin muunsukupuolisiin itsen vertaamiseen liittyi avovastausten perusteella epävarmuutta esimerkiksi siitä, onko itse “tarpeeksi” muunsukupuolinen, vaikka itsellä ei ole tarvetta lääketieteellisiin sukupuolta vahvistaviin hoitoihin.

“Koen etten olekkaan yksin, meitä on muitakin. Toisaalta ryhdyn helposti vertaamaan itseäni muihin. Esim. olenko "tarpeeksi" muunsukupuolinen, kun en välttämättä koe tarvitsevani operaatioita.”

Myös avoimeen kysymykseen **“Millaiset muunsukupuolisuuteen liittyvät vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaamiset ovat olleet sinulle kaikkein merkityksellisimpiä?”** vastasi 54 ihmistä.

Yleisin vastaus tähän kysymykseen liittyi muunsukupuolisiin kavereihin tai ystäviin. Vastaajista 12 mainitsi kaveri- ja ystäväsuhteet jollain lailla. Vastaajista 9 kertoi muunsukupuolisten näkemisen ja kohtaamisen sekä sosiaalisessa mediassa että muunlaisissa medioissa olevan erityisen tärkeää. Erilaisten vertaisryhmien ja vertaistoiminnan tärkeydestä kertoi myös 9 vastaajaa.

“Erityisen tärkeää on ollut puhua vertaustukiryhmässä mahdollisimman monien tuntemattomien kanssa, jotta olen nähnyt ihmisiä eri elämäntilanteissa ja eri sukupuolikokemuksella.”

Osassa vastauksista kuvattiin merkittäväksi sitä, että voi kohdata muita muunsukupuolisia, joiden kokemuksiin samaistuu tai jotka ovat käyneet läpi samanlaisia asioita, kuin vastaajat itse. Vastaavasti merkittävinä nousivat esiin myös sellaiset kohtaamiset, joissa samaistumispintaa ei ole niin paljon, tai että vastaajien ja heidän kohtaamiensa vertaisten sukupuoli, elämäntilanne tai kokemukset poikkesivat toisistaan. Muutamissa vastauksissa mainittiin mieleen painuneita tärkeitä hetkiä, joissa vastaajat olivat törmänneet muihin muunsukupuolisiin arkisissa tilanteissa tai jollain lailla yllättäen.

“Ehkä kaikkein merkityksellisimpiä ovat olleet vähän yllättävät kohtaamiset, joissa jossakin tutussa ympäristössä onkin yhtäkkiä joku vertainen. Siitä tulee vähän sellainen olo, että hei, jos meitä on täälläkin, meitä on tosiaan kaikkialla.”

Aktivismiin, aktivisteihin, kansalaisvaikuttamiseen ja Pride-tapahtumiin liittyvistä kokemuksista mainitsi erikseen 4 vastaajaa.

Pari vastaajaa kertoi siitä, kuinka heille oli ollut merkittävää kohdata muita muunsukupuolisia, jotka olivat identifioituneet muunsukupuolisiksi kauemmin kuin he itse, tai olivat vastaajien kokemuksen mukaan itsevarmempia sukupuolestaan kuin vastaajat. Pari vastaajaa taas kuvasi vertaisuuden kokemusten olleen merkittävää erityisesti silloin, kun heidän käsityksensä omasta sukupuolestaan ja identiteetistään oli vasta muodostumassa. Vastaajista viisi kuvasi erilaisten kahdenkeskisten keskustelujen olleen heille erityisen tärkeitä.

“Ehkä kahden kesken keskustellut hetket ihmisten kanssa, jotka ovat pidempään identifioituneet muunsukupuolisiksi, silloin, kun vasta itse pohti että mikä tämä juttu nyt oikein on. Se, että asiaa sai pohtia jonkun kanssa, joka oli käynyt samanlaista pohdintaa läpi, tuntui helpottavalta.”

Aineistossa kuvattiin pariin otteeseen myös sitä, kuinka merkittävää representaatio, vertaistuen saaminen ja vertaisuuden kokemukset ovat silloin, jos vertaisuutta koetaan sukupuolivähemmistöön kuulumisen lisäksi muiden vähemmistöidentiteettien ja ominaisuuksien kautta. Vastaajat kuvasivat sitä, kuinka samaistumisen kohteita ja vertaistukea on vaikeampi löytää, jos kuuluu useampaan vähemmistöön. Samalla vastaajat toivat esiin kokemuksia moniperusteisesta syrjinnästä. Esimerkiksi eräs vastaaja kuvasi sitä, kuinka hakiessaan vertaistukea liittyen johonkin osaan identiteetissään, hän saattaa kohdata samalla syrjintää, joka kohdistuu johonkin toiseen hänen identiteettinsä osaan.

Avoimeen kysymykseen **“Millaisia muunsukupuolisuuden liittyviä vertaisuuden kokemuksia tai vertaiskohtaamisia kaipaisit elämääsi?”** tuli yhteensä 55 vastausta.

Aikaisemmissa suljetuissa tai avoimissa kysymyksissä vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaamisten merkitys työelämässä ei ollut tullut lähes lainkaan esiin tai näyttäytynyt merkittävänä, mutta tämän kysymyksen kohdalla 9 vastaajaa kertoi toivovansa, että kohtaisivat muita muunsukupuolisia enemmän työn merkeissä. Työelämän lisäksi vanhemmuuteen ja perheellistymiseen liittyvät vertaisuuden kokemukset olivat aihe, joka esiintyi tämän avoimen kysymyksen vastauksissa uutena asiana ja toistuvasti.

Toive vertaistoimintaan osallistumisesta esiintyi useassa vastauksessa. Parissa vastauksessa tuli esiin toive vertaisryhmätoiminnasta omalla asuinpaikkakunnalla. Vertaistoiminnan lisäksi myös mahdollisuus osallistua muunlaisiin sukupuolivähemmistöille suunnattuihin tapahtumiin mainittiin. Kokemukset siitä, saavatko vastaajat mielestään elämässään tarpeeksi muunsukupuolisuuteen liittyviä vertaisuuden kokemuksia ja vertaiskohtaamisia, vaihtelivat melko tasaisesti. Kaiken kaikkiaan puolet vastaajista kuvasi, etteivät he saa näitä riittävästi. Vain neljä vastaajaa kuvasi, että heidän elämässään vertaiskohtaamisia ja -kokemuksia on täysin tarpeeksi. Vastaajista pari toi esiin sen, kuinka he eivät kaipaa elämäänsä esimerkiksi vertaistukea, vaan mieluummin eläisivät niin, ettei heidän omaan tai muidenkaan sukupuoliin kiinnitettäisi mitään huomiota.

6.6 Representaatiosta ja syrjintäkokemuksista

Tutkimusaineistosta on nostettavissa esiin useita huomioita liittyen muunsukupuolisten representaatioon erilaisissa mediaympäristöissä. Samoin on myös muunsukupuolisten kohtaamaan syrjinnän ja vihapuheen kanssa. Avoimen kysymyksen **“Millaisia muunsukupuolisuuteen liittyviä vertaisuuden kokemuksia tai vertaiskohtaamisia kaipaisit elämääsi?”** vastauksista useassa kuvattiin representaation merkitystä ja sitä, kuinka vastaajat toivoivat näkevänsä muunsukupuolisia ihmisiä enemmän erilaisissa medioissa, esimerkiksi elokuvissa ja TV-sarjoissa.

“Toivoisin muunsukupuolisuuden/ei-binääriyden olevan samalla tasolla normi kuin cis-sukupuolisuus. Että voisin katsoa telkkaria ja nähdä muunsukupuolisen hahmon, joka on hyväksytty eikä vitsi. Olisi kiva voida sanoa ääneen olevansa muunsukupuolinen ilman pelkoa, että joku nappaa siitä kiinni ja alkaa väänellä vitsejä.”

Toive representaation lisääntymisestä ja muunsukupuolisten ja muunsukupuolisuuden käsittelystä mediassa nykyistä monipuolisemmin esiintyi toistuvasti myös nimenomaan mediaa koskevassa avoimessa kysymyksessä. Kysymyksen **“Miten muunsukupuolisuutta käsitellään mielestäsi mediassa ja sosiaalisessa**

mediassa? Mitä hyviä tai huonoja puolia muunsukupuolisuuden näkymisessä mediassa ja sosiaalisessa mediassa mielestäsi on? vastauksissa toistui näkemys siitä, että muunsukupuoliset näkyvät erilaisissa medioissa hyvin vaihtelevasti, ja että etenkin erot sosiaalisen median ja muiden mediamuotojen välillä ovat suuria. Kahdeksassa vastauksessa kuvattiin sitä, kuinka muunsukupuolisuutta käsitellään mediassa kapeiden kehonormien ja muunsukupuolisiin liittyvien stereotyyppien kautta. Esiin nousivat näkemykset siitä, että vastaajista olisi tärkeää nähdä mediassa nykyistä enemmän myös sellaisia muunsukupuolisia, jotka eivät ole valkoihoisia, laihoja, vammattomia tai sukupuolen ilmaisultaan androgyynejä.

Samalla kun sitä, että muunsukupuolisia koettiin näkyvän mediassa jatkuvasti useammin pidettiin hyvänä asiana, esiin nousi myös huoli näkyvyydestä ja representaatiosta aiheutuvasta vihapuheesta ja vastustuksesta. Vastaajista 18 käsiteli vastauksissaan jollain lailla vihapuhetta, transfobiaa ja muunsukupuolisiin mediassa kohdistuvaa vähättelyä. Myös valheellisen tiedon levittämistä ja vääränlaisten tai loukkaavien termien käyttämistä käsiteltiin useammassa vastauksessa. Myöhemmässä monivalintakysymyksessä siitä, millainen käsitys vastaajilla on muunsukupuolisten näkymisestä mediassa ja sosiaalisessa mediassa, valtaosa vastasi kuvan olevan positiivinen, rohkaiseva ja kannustava. Jopa puolet vastaajista kertoi kuvan olevan myös epätodenmukainen.

Parikymmentä vastaajaa kertoi muunsukupuolisten mediakuvan olevan mielestään myös negatiivinen, lannistava ja loukkaava. Avovastauksissa moni vastaajista kuvasi sitä, kuinka heille on ollut tärkeää kuratoida käyttämiään sosiaalisia medioita siten, että he näkevät pääasiassa positiivista ja todenmukaista muunsukupuolisten representaatiota. Eroa siinä, kuinka muunsukupuolisia käsitellään valtamedioissa ja sosiaalisessa mediassa sekä siinä, millaista muunsukupuolisten itse tuottama mediasisältö on cissukupuolisten tuottamaan sisältöön verrattuna, kuvattiin suurena.

“Somessa muunsukupuolisuus voi olla hyvinkin erilaista ja riippuen siitä ketä seuraa verrattaessa esim. Lehtien artikkeleihin. Somessa on enemmän ihmisiä jotka tuottavat sisältöä sukupuolivähemmistöille, eikä vain cis-ihmiset mielessä. Näkyvyys on kauan odotettua, mutta kommenttikentissä huomataan kuinka paljon siitä tulee negatiivista palautetta.”

“Media itsessään saattaa käsitellä muunsukupuolisuutta suhteellisen hyvin, mutta ilman kommenttimoderointia ja valtakunnan päättäjiltäkin tulevan vihapuheen edessä se ei paljon auta.”

Esiin nousi toistuvasti se, vaikka mediasisällöt olisivatkin vastaajien mielestä muunsukupuolisia hyvin ja positiivisessa valossa käsitteleviä, niiden herättämät reaktiot ja niihin liittyvä kommentointi on usein asiatonta ja syrjivää.

7 Johtopäätökset

Tutkimukselle oli asetettu kaksi tutkimuskysymystä: Millaisia vertaisuuden kokemuksia ja vertaiskohtauksia muunsukupuolisilla ihmisillä on, ja millainen merkitys vertaisuuden kokemuksilla ja vertaiskohtauksilla on muunsukupuolisille ihmisille. Tutkimustulokset osoittavat, että muunsukupuolisilla on elämässään vaihtelevasti jonkinlaisia sukupuoliin liittyviä vertaiskohtauksia ja vertaisuuden kokemuksia, osalla enemmän ja osalla vähemmän. Yleisimpiä ympäristöjä vertaiskohtauksille ja vertaiskokemuksille ovat muunsukupuolisten kaveri- ja ystäväpiirit sekä sosiaalinen media. Tulokset osoittavat yksiselitteisesti, että nämä vertaisuuteen liittyvät kokemukset ja kohtaamiset ovat muunsukupuolisille tärkeitä. Erityisen tärkeäksi osoittautui aineiston perusteella ohjatun vertaistoiminnan ja vertaistuen lisäksi kaveri- ja ystäväpiirissä saadut vertaisuuden kokemukset muiden muunsukupuolisten kanssa.

Vertaisryhmät ja muu vertaistoiminta ovat aineiston perusteella yksi yleisimmistä tavoista ja ympäristöistä, joiden olemassaolon muunsukupuoliset kokevat itselleen merkittäväksi, ja joita myös toivotaan olevan nykyistä enemmän. Tavat ja tilanteet, joissa aineiston pohjalta muunsukupuoliset kaipaisivat entistä enemmän vertaiskohtauksia ja vertaisuuden kokemuksia, liittyvät muun muassa työelämään ja siihen, että vertaistoimintaan olisi mahdollista osallistua paikkakunnilla, joilla ohjattua vertaistoimintaa ei tällä hetkellä ole. Aineistossa nousi esiin tarve myös iältään vanhemmille muunsukupuolisille suunnatuille vertaisryhmille.

Vertaiskokemusten ja -kohtaamisten myötä muunsukupuoliset saavat tukea oman sukupuolensa ja identiteetin käsittelyyn ja sanoittamiseen, validaatiota omalle identiteetilleen ja kokemuksilleen sekä tunnetta siitä, että heillä on lupa olla olemassa sellaisina kuin ovat. Tutkimustulokset vertautuvat ja ovat vastaavia aiemmin tehtyjen, muunsukupuolisuutta tai yleisemmin sukupuolivähemmistöjä käsittelevien tutkimusten kanssa, joissa on pyritty vastaamaan myös vertaisuuteen liittyviin kysymyksiin. Myös aiemmassa tutkimuksessa vertaisuus on koettu sukupuolivähemmistöön kuuluvien ihmisten toimesta hyvin tärkeäksi, ja vertaistuen saamisen on todettu olevan ahdistuneisuudelta ja masennukselta suojaava tekijä (mm. Boza & Perry 2014; Mustonen 2018: 44; Pflum ym. 2015).

Vertaisuuteen liittyvän elämäntilanteen tuoreus tai kesto vaikuttavat vertaistuen tarpeeseen ja kokemuksiin (Hokkanen 2003: 259-260, 267-268). Tutkimus toi ilmi, että vertaisuuden merkitys ja sen koettu tärkeys oli korostunutta silloin, kun vastaajat olivat vasta etsimässä ja muodostamassa omaa sukupuoli-identiteettiään. Tämän perusteella ohjatun vertaistoiminnan tai muun psykososiaalisen tuen järjestäminen suunnattuna identiteettiään vasta pohtiville tai oman transitioprosessinsa alussa oleville muunsukupuolisille olisi tervetullut asia. Aineiston perusteella on tärkeää, että muunsukupuoliset voivat saada tukea sukupuoleensa liittyviin pohdintoihin, kuten transitioprosessin käsittelyyn tai oman sukupuoli-identiteetin määrittelyyn, muiden muunsukupuolisten kanssa keskustellen ja kokemuksia jakaen.

Vertaisryhmätoiminnan ja sen tarpeellisuuden lisäksi myös kahdenkeskiset, luottamukselliset keskustelut osoittautuivat vastaajille tärkeiksi. Tämä osoittaa esimerkiksi sen, että Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen tarjoamat vertaiskeskustelijapalvelut ovat tärkeitä osaamiskeskuksen muiden palveluiden rinnalla (Vertaiskeskustelijapalvelu). Tällaisella palvelulla, jossa vertaiskeskusteluja on mahdollista käydä vertaisohjaajakoulutuksen saaneiden vertaisten kanssa, on osoitettu olevan myönteisiä vaikutuksia sekä vertaispalveluihin hakeutuneille asiakkaille, että vertaisohjaajana toimiville ihmisille, jotka ohjaustilanteissa pääsevät hyödyntämään omaa kokemusasiantuntijuuttaan (Pulkkinen 2018: 6-8, 70-71).

Kyselytutkimukseen vastanneet muunsukupuoliset kuvasivat, että heille on merkittävää nähdä kaltaisiaan ihmisiä esimerkiksi tv-sarjoissa, elokuvissa ja kirjallisuudessa. Tärkeäksi vastaajien mielestä mainittiin myös transihmisiä ja muunsukupuolisia koskeva uutisointi ja lehtijutut. Hyvänä asiana pidettiin sukupuolen moninaisuudesta todenmukaista ja monipuolista kuvaa sekä tietoa lisääviä uutisia ja artikkeleita. Tämän lisäksi vastauksissa nousi esiin toive siitä, että muunsukupuolisia käsiteltäisiin mediassa myös siten, että heidän sukupuolensa ei olisi aina käsittelyn keskipisteenä, vaan että muunsukupuoliset saisivat näkyä eri mediakonteksteissa myös muulla tavoin omana itsenään niin, että heidän sukupuoltaan kuvattaisiin aivan tavallisena ja arkisena asiana. Tällaisella representaatiolla olisi todennäköisesti positiivista vaikutusta siihen, että asenteet muunsukupuolisia kohtaan muuttuisivat ajan mittaan vähemmän erilaisuutta korostaviksi, ja että muunsukupuolisuus olisi tulevaisuudessa kaikissa arkiympäristöissä yhtä tavallinen asia kuin muutkin sukupuolet. On huomattava, että samalla kun yhteiskunnassa vallitsevat asenteet ja normit vaikuttavat siihen, millaista mediakuvasto on ja millaista medioissa esitettävien ihmisten ja ihmisryhmien representaatio on, sama toimii myös toisinpäin (Paasonen 2010). Medialla ja siinä,

millä tavoin esimerkiksi transihmisiä käsitellään ja esitetään mediassa on vaikutusta siihen, millaiseksi asenteet transihmisiä kohtaan muotoutuvat.

Aineistosta kävi ilmi myös se, että muunsukupuolisuuteen liittyvät vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaamiset saattavat aiheuttaa epävarmuutta omasta sukupuolesta sekä vertailua muihin muunsukupuolisiin. Vertailu ja esimerkiksi mahdolliset riittämättömyyden ja epäonnistumisen kokemukset eivät ole vertaistoiminnassa poikkeuksellisia asioita. Tällaisten kokemusten käsittelyyn ja ehkäisyyn on tärkeää kiinnittää huomiota esimerkiksi panostamalla dialogisten vertaissuhteiden kehittämiseen, joissa jokaisella vertaistoimintaan osallistuvalla on tilaa olla ja osallistua juuri sellaisena ja sellaisista lähtökohdista kuin on. Tämän lisäksi vertaistoiminnassa omana itsenään kuulluksi ja kohdatuksi tulemista voi edistää korostamalla, että samantyyppisistä lähtökohdista tai vertaisuuden kokemusten herättämästä empatiasta huolimatta vertaistoiminnassa kukaan ei voi tietää tai selittää toisten kokemuksia näiden puolesta. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009: 29-33.)

Vertaistoiminnasta saadulla sosiaalisella tuella on myönteinen vaikutus muunsukupuolisten hyvinvointiin. Sosiaalisen tuen etsiminen ja saaminen ovat hyväksyvän ilmapiirin ja mahdollisuuden olla oma itsensä lisäksi keinoja vähentää ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta. Ylipäättään muunsukupuolisuuden parempi tunnistaminen yhteiskunnassa sekä se, että muunsukupuoliset saisivat sosiaalista tukea ja tilaa olla omia itsejään parantaisi heidän hyvinvointiaan. (Budge & Rossman & Howard 2014.)

Vertaiskohtaamisten ja vertaisuuden kokemuksen merkityksellisyyden ja positiivisten vaikutusten muunsukupuolisten hyvinvointiin myötä on siis perusteltua panostaa siihen, että mahdollisimman monella muunsukupuolisella olisi halutessaan mahdollisuuksia osallistua heille suunnattuun vertaistoimintaan. Nykyisin saatavilla olevan vertaistoimintatarjonnan lisäksi toiminnan laajentaminen maantieteellisesti tai mahdollisesti verkossa tapahtuvaan vertaistoimintaan panostaminen olisi toivottua. Samoin vanhemmille muunsukupuolisille sekä sukupuoleen liittyvien identiteetinmuodostusprosessien alussa oleville muunsukupuolisille suunnatulle vertaistoiminnalle ilmeni tarvetta. Aineistossa esiin tulleiden muunsukupuolisiin kohdistuvan syrjinnän ja vihapuheen ja muunsukupuolisuuteen liittyvän tiedon puutteen sekä epätodenmukaisen informaation leviämisen pohjalta rakenteellinen sosiaalityö muunsukupuolisten yhteiskunnallisen aseman ja hyvinvoinnin edistämiseksi olisi tarpeellista.

8 Pohdinta ja arviointi

Lopuksi käyn läpi ja arvioin tutkimuksen toteutumista ja sitä, millaisia kehityskohteita ja mahdollisia uusia näkökulmia tutkimukseen ja sen aineistoon liittyy. Pohdin myös yleisesti muunsukupuolisuuteen keskittyvään tutkimukseen ja muunsukupuolisten hyvinvointia ja osallisuutta edistävään työhön liittyviä tarpeita.

8.1 Tutkimuksen toteuttamisesta

Tutkimuskyselyn levittäminen onnistui erinomaisesti, sillä minun oli mahdollista päästä levittämään tutkimuskutsua suljetuissa, vain transihmisille tarkoitetuissa yhteydenpito- ja vertaiskanavissa. Kerätty tutkimusaineisto oli lopulta melko laaja, ja 72 vastauksen läpikäymisessä oli sekä positiivisia että haastavia puolia. Aineiston koko teki kvantitatiivisesta näkökulmasta asetettujen kysymysten tarkastelusta mielekästä, ja aineisto ylipäätään osoittautui verrattain laajaksi otannaksi eri ikäisistä, eri puolilla Suomea asuvista ja vaihtelevan kauan sukupuoltaan muunsukupuoliseksi tai muutoin ei-binääriseksi sanoittaneista ihmisistä. Samalla myös tutkimuksen avoimilla kysymyksillä kerätty aineisto oli niin laajaa, että sitä oli resursseihin nähden mahdotonta purkaa ja analysoida kovin yksityiskohtaisesti. Avokysymyksiin tuli kysymyksestä riippuen 54 tai 55 vastausta, ja näiden pohjalta oli mielekkäintä toteuttaa karkeaa diskurssianalyysiä ja ryhmitellä vastauksia muutamien niissä toistuneiden avainsanojen avulla. Tarkempi ja syvällisempi perehtyminen yksittäisiin vastauksiin ei ollut aineiston laajuuden vuoksi mahdollista. Aineistossa nousi esiin myös muutamia yksittäisiä huomioita, joihin olisi ollut kiinnostavaa paneutua enemmän, mutta se ei ollut tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta olennaista.

Aloittelevan tutkijan näkökulmasta ja alemman korkeakoulututkinnon lopputyön vaatimuksiin verraten tutkimuskysymysten asettaminen ja kyselytutkimuksen rakenne ovat yhdenmukaisia. Kerätyn aineiston avulla on mahdollista vastata esitettyihin tutkimuskysymyksiin vertaisuuden ja vertaiskohtaamisten merkityksestä muunsukupuolisille ihmisille.

On hyvä tiedostaa, että aineisto liittyy siihen, missä ympäristöissä ja kuinka usein muunsukupuoliset ovat kohdanneet muita muunsukupuolisia tai saaneet vertaisuuden kokemuksia viimeisen 12 kuukauden aikana, koskee vuotta 2019. Tämän vuoden jälkeen koronapandemia on todennäköisesti osaltaan ollut vaikuttamassa vertaiskohtaamisten mahdollisuuksiin ja vertaisuuden kokemuksiin. On viitteitä siitä,

että muiden vähemmistöjen ja yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa olevien tavoin pandemiatilanne on iskenyt erityisesti sateenkaari-ihmisiin (Tarjamo 2020; Mynttinen 2020). Samalla maailma ja sukupuolivähemmistöjä koskeva julkinen keskustelu on kehittynyt eteenpäin, ja tämä on vaikuttanut muun muassa muunsukupuolisten representaatioon ja sen yleisyyteen mediassa.

Vertaiskohtaamisten merkitykseen ja vaikutuksiin sekä niitä koskeviin toiveisiin liittyvä aineisto on varmasti ajankohtaista ja ajantasaista samalla lailla nyt kuin kaksi vuotta sitten, mutta kohtaamisten määrään ja ympäristöihin liittyvät kokemukset ovat hyvinkin voineet muuttua.

8.2 Näkökulmia tutkimukseen ja toimintaan tulevaisuudessa

Tutkimusaineisto on siinä mielessä poikkeuksellista, ettei Suomen kontekstissa ole aiemmin tarkasteltu muunsukupuolisten ihmisten kokemuksia vertaisuudesta ja vertaiskohtaamisista tämän suuruisella otannalla. Aiheeseen liittyy lukuisia erilaisia näkökulmia ja tutkimuskysymyksiä, joihin olisi hedelmällistä tarttua jatkossa. Etenkin, koska nyt kyseessä on alemman korkeakoulutason tutkimus, sen esittämiin tutkimuskysymyksiin olisi hyvä palata jatkossa korkeamman tason tutkimuksilla ja uusilla aineistoilla. Mielestäni erityisen merkittävää olisi kerätä aineistoa, jonka avulla olisi mahdollista vertailla muunsukupuolisten, binääristen transihmisten sekä cissukupuolisten kokemuksia keskenään. Mielekästä voisi olla myös vertaiskohtaamisiin ja vertaisuuden kokemuksiin liittyvä pitkittäistutkimus, jolloin syy-seuraussuhteita esimerkiksi ohjattuun vertaistoimintaan osallistumisesta ja sen vaikutuksista olisi mahdollista kartoittaa paremmin kuin kertaluontoisella poikittaistutkimuksella (Vastamäki 2015: 121-123).

Siinä missä muunsukupuolisille suunnatun vertaistoiminnan järjestäminen ja vertaistoimintamahdollisuuksien laajentaminen on perusteltua myös tulevaisuudessa, muunsukupuolisten ihmisten muodostamia vertaisryhmiä ja yhteisöjä olisi mielestäni eteenpäinvievää lähestyä myös sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta. Työ muunsukupuolisten yhteiskunnallisen toimijuuden vahvistamiseksi ja voimavarojen lisäämiseksi olisi positiivinen asia, ja muunsukupuolisten kanssa tehtävällä yhteistyöllä olisi mahdollisuuksia vahvistaa muunsukupuolisten osallisuuden kokemuksia (Pohjola 2015). Sosiaalialan kehittämisen yhteydessä on puhuttu jo pidemmän aikaa sekä yhteisötyön että rakenteellisen sosiaalityön laajentamisesta ja kehittämisestä (Karjalainen & Sarvimäki 2005: 46-49), ja työ näiden tavoitteiden eteen

on mielestäni tärkeää jatkossakin, ja sitä tulisi suunnata entistä enemmän yhä useampien asiakas- ja ihmisryhmien, kuten muunsukupuolisten, tukemiseksi.

Aineistossa toistuvat maininnat yhteiskunnan cis- ja heteronormatiivisuudesta, muunsukupuolisten näkymättömyyden kokemuksista ja kohtaamasta syrjinnästä sekä vihapuheesta ovat epäkohtia, joita ei voi kuitenkaan ratkaista keskittymällä vain muunsukupuolisiin ja heidän asemaansa sukupuolivähemmistönä. Sekä tutkimuksen teoriapohjan että tutkimusaineiston perusteella on havaittavissa, että muunsukupuolisiin kohdistuu määritelmällisesti niin välitöntä, välillistä, kuin rakenteellistakin syrjintää (Makkonen 2003: 10-12). Näin ollen kriittis-emansipatorisen sosiaalipedagogiikan (Hämäläinen & Kurki 1997: 43-48, 118-119) näkökulmasta tarkasteltuna olisi mielestäni tarvetta kokonaisvaltaiselle poliittiselle ja yhteiskunnalliselle kritiikille ja muutostoimille. Kriittistä tutkimusta ja analyysiä tulee jatkaa kohdistuen koko nykyiseen yhteiskuntajärjestelmään ja sen asettamiin, sukupuoleen liittyviin normeihin ja odotuksiin. Yhteisölähtöisyyttä korostaen myönteistä olisi tuen ja työkalujen tarjoaminen muunsukupuolisille ja muunsukupuolisten muodostamille yhteisöille esimerkiksi siten, että muunsukupuolisilla olisi nykyistä paremmat edellytykset omaehtoiseen toimintaan ja vaikuttamistyöhön yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi. Omaehtoisen, syrjintää vastustavan toiminnan tukeminen olisi samalla yksi parhaita tapoja tukea itse syrjinnän kohtaamisesta selviytymistä (Makkonen 2003: 19-20).

Kaiken kaikkiaan lisätutkimus muunsukupuolisuuteen liittyen sekä (sosiaalipedagoginen) työ muunsukupuolisten osallisuuden vahvistamiseksi ovat tärkeitä tavoitteita, joita olisi hyvä edistää monialaisesti.

Lähteet

- Alanko, Katariina 2014. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 146, verkkojulkaisuja 72 & Seta, Seta-julkaisuja 23 < <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sateenkaarinuori.pdf> > s. 42. Taulukko 4
- Boza, Crystal & Perry, Kathryn Nicholson 2014. Gender-Related Victimization, Perceived Social Support, and Predictors of Depression Among Transgender Australians. *International Journal of Transgenderism* 15:1. DOI: 10.1080/15532739.2014.890558. s. 35-52
- Budge, Stephanie L. & Rossman, H. Kinton & Howard, A. S. Kimberly 2014. Coping and Psychological Distress Among Genderqueer Individuals: The Moderating Effect of Social Support. *Journal of LGBT Issues in Counseling* 8:1. DOI: 10.1080/15538605.2014.853641. s. 95-117
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) 2020. A long way to go for LGBTI equality. *Selvitys*. < <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/eu-lgbti-survey-results> >
- Jokela, Satu & Luopa, Pauliina & Hyvärinen, Anni & Ruuska, Tupu & Martelin, Tuija & Klemetti, Reija 2020. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi : Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*. < <https://www.julkari.fi/handle/10024/140742> >
- Hokkanen, Liisa 2003. Vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen. Teoksessa *Sosiaalisen vaihtuva vastuu* (toim. Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli). PS-kustannus. s. 259-260, 267-268
- Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Liite 1. *Sosiaalipedagogiikan peruskäsitteitä*. Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Opetusjulkaisuja 1/1999
- Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena 1997. *Sosiaalipedagogiikka*. Werner Söderström Osakeyhtiö. s. 43-48, 118-119
- Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (toim.) 2005. *Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma*. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Helsinki. < <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/72019> > s. 46-49
- Kuuskoski, Eeva 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa *Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat: Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella*. PS-kustannus. s. 31-32

Lehtonen, Jukka 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa - Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 3. Yliopistopaino. < <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23431/seksuaal.pdf?sequen> > s. 13, 29-32

Leppänen, Heidi 2021. Käsiteanalyysi osallisuudesta sosiaali- ja terveystalveissa. Pro gradu -tutkielma. Sosiaali- ja terveyshallintotiede. Itä-Suomen yliopisto. < <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/24719> > s. 60-61

Makkonen, Timo 2003. Syrjinnän vastainen käsikirja. Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, Baltian ja Pohjoismaiden aluetoimisto. < <https://multikult.files.wordpress.com/2008/05/syrjinnan-vastainen-kasikirja.pdf> > s. 10-12, 19-20

Miettinen, Jani & Vehkalahti, Kimmo 2013. Verkkokyselytutkimuksen otoksen valinta. Teoksessa Otteita verkosta - Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät (toim. Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu). Osuuskunta Vastapaino. Bookwell oy.

Mustonen, Carita 2018. Välillä on sellanen olo, että mua ei oo olemassa, tai yhteiskunnan silmissä mun sukupuoli ei oo olemassa” - Muunsukupuoliset ihmiset heteronormatiivisessa yhteiskunnassa. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalipsykologia. Itä-Suomen yliopisto. < https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/20963/urn_nbn_fi_uef-20190460.pdf?sequence=1&isAllowed=y > s. 44

Muunsukupuolisten ryhmä. Jyväskylän SETA ry. Verkkajulkaisu. < <https://www.jklseta.fi/muunsukupuolisten-ryhma/> > Viitattu 31.10.2021

Mührer, Lo Jatko 2021. "It's like someone makes your entire existence invalid" - A study of non-binary people's experiences of embodiment and negotiating institutional lines. Maisterintutkielma. Sukupuolentutkimus. Uppsalan yliopisto. < <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1560383/FULLTEXT01.pdf> > s. 71-77

Mykkänen-Hänninen, Riitta & Kääriäinen, Aino 2009. Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Lastensuojelun keskusliitto. Neuvo-projekti. s. 29-33

Nicholas, Lucy 2019. Queer ethics and fostering positive mindsets toward non-binary gender, genderqueer, and gender ambiguity. International Journal of Transgenderism 2019; 20(2-3), s. 169–180. DOI: 10.1080/15532739.2018.1505576. < <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6831025/> >

Paasonen, Susanna 2010. Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa Käsikirja sukupuoleen (toim. Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula). Vastapaino. s. 39–49. < <https://susannapaasonen.files.wordpress.com/2014/04/representaatio.pdf> >

Palvelut. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Seta ry. Verkkajulkaisu. < <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/palvelut/> > Viitattu 2.11.2021

Nenonen, Tellervo & Kivelä, Juha & Ervasti, Eetu & Joronen, Mikko & Villa, Susan (toim.) 2021. Perusoikeusbarometri 2021. Selvitys. Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 2021:17. Helsinki. < <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163261> > s. 37

Pflum, Samantha R. & Testa, Rylan J. & Balsam, Kimberly F. & Goldblum, Peter B. & Bongar, Bruce & Meyer, Ilan H. & Gonsiorek, John C. 2015. Social Support, Trans Community Connectedness, and Mental Health Symptoms Among Transgender and Gender Nonconforming Adults. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity* 2(3), s. 281-286. DOI: 10.1037/sgd0000122

Pihlajamaa, Matti (toim.) 2021. Kohti sateenkaariystävällisempää Suomea: Tilannearvio seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa 2021. Selvitys. Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 2021:26. < <https://oikeusministerio.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-259-939-1> > s. 83-84, 98-105

Pohjola, Anneli 2015. Yhteisöt ja yhteisöllisyys monimuotoisena ilmiönä. Teoksessa *Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä* (toim. Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojanen, Pekka). United Press Global.

Pulkinen, Anne 2018. Kokemusohjaus kokemustietoon pohjautuvana asiantuntijuutena. Pro-gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. < <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/62632> > s. 6-8, 70-71

Ristkari, Maiju & Suni, Nina & Tiny, Vesa 2018. Sukupuolena ihminen. Tietokirja transsukupuolisuudesta ja sukupuolen moninaisuudesta. Kustannusosakeyhtiö Tammi. s. 22-26, 191-196

Räsänen, Pekka & Sarpila, Outi 2013. Verkkokysely vai ei? Verkkokyselylomake postikyselyitä täydentävänä tiedonkeruun menetelmänä. Teoksessa *Otteita verkosta - Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* (toim. Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu). Osuuskunta Vastapaino. Bookwell oy.

Sateenkaarisanasto 2018. Seta ry. Verkkojulkaisu. Päivitetty 22.11.2018. < <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/> > Viitattu 10.3.2019.

Mynttinen, Oona 2020. Sukupuolenkorjaukset uhkaavat viivästyä, nuoret ahdistuvat ymmärtämättömien vanhempien nurkissa, ja Pridetkin peruttiin - näin korona iski sateenkaariväkeen. Artikkel. Yle. < <https://yle.fi/uutiset/3-11402385> > Viitattu 5.11.2021

Sukupuolen moninaisuuden sanasto. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Seta ry. Verkkojulkaisu. < <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/> > Viitattu 3.9.2021

Sukupuoli-identiteetti: muunsukupuolisuus ja sukupuolettomuus. Sinuiksi-chat. Tukinet. Verkkojulkaisu. < <https://tukinet.net/ryhmachatit/sukupuoli-identiteetti-muunsukupuolisuus-ja-sukupuolettomuus/> > Viitattu 31.10.2021

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. < <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>> s. 11, 20-23

Tarjamo, Kerttu 2020. Korona sateenkaarisilmälasein. Blogiteksti. Seta ry. < <https://seta.fi/2020/05/06/korona-sateenkaarisilmälasein/> > Viitattu 6.11.2021

Toiminnastamme. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Seta ry. Verkkojulkaisu. < <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/yhteys/toiminnastamme/> > Viitattu 3.9.2021

Turtiainen, Riikka & Östman, Sari 2013. Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. Teoksessa Otteita verkosta - Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät (toim. Laaksonen Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu). Osuuskunta Vastapaino. Bookwell oy.

Turunen, Sanna 2017. Vertaisohjaajina toimivien mielenterveyskuntoutujien oppiminen ja vertaisohjaajana toimimisen hyödyt. Pro gradu -tutkielma. Aikuiskasvatustiede. Itä-Suomen yliopisto. < <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/19021> > s. 9-10

Vastamäki, Jaana 2015. Kyselylomaketutkimus: Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 - Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle (toim. Valli, Raine). PS-kustannus. 4. painos. s. 121-123

Vertaiskeskustelijapalvelu. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Seta ry. Verkkojulkaisu. < <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/palvelut/vertaistukipalvelut/vertaiskeskustelijapalvelu/> > Viitattu 4.11.2021

Kutsu täyttämään tutkimuskysely

Hei!

Olen Valo Inkinen*, sosionomiopiskelija Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Tämä kysely on osa opinnäytetyötäni, jonka toteutan yhteistyössä Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen kanssa. Opinnäytetyötäni ohjaa Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen puolesta Kuura Autere, ja Metropolian puolesta Jyrki Konkka* ja Jukka Törnroos*. Opinnäytetyössäni haluan selvittää, miten tärkeitä vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaamiset ovat muunsukupuolisille ihmisille sekä miten ne vaikuttavat heihin. Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössäni on kaksi:

1. Millaisia vertaisuuden kokemuksia ja vertaiskohtaamisia muunsukupuolisilla ihmisillä on?
2. Millainen merkitys vertaisuudella ja vertaiskohtaamisilla on muunsukupuolisille ihmisille?

Tämä kysely on tarkoitettu kaikille, joiden sukupuoli ei ole yksiselitteisesti nainen tai mies. Käytän kyselyssä ja opinnäytetyössäni termiä muunsukupuolinen kattamaan kaikki ei-yksiselitteisesti binäärit sukupuolet. Sinun ei siis vastataksesi kyselyyn tarvitse identifioitua juuri muunsukupuoliseksi.

Tässä kyselyssä ja opinnäytetyössäni puhuessani vertaisuudesta ja vertaiskohtaamisista tarkoitan niillä seuraavia asioita:

Vertaisuus = Samaistumista johonkuhun tämän sukupuoleen liittyen. Vertaisuuden kokemus voi olla yksisuuntaista ja syntyä esimerkiksi, kun kohtaa mediassa tai sosiaalisessa mediassa muunsukupuolisesta ihmisestä kertovan artikkelin tai muunsukupuolisen ihmisen tekemän päivityksen, johon samaistuu sukupuoleen liittyen.

Vertaiskohtaaminen = Vuorovaikuttamista muiden muunsukupuolisten kanssa (esimerkiksi muunsukupuolisten vertaisryhmässä käyminen tai muunsukupuolisen ystävän kanssa ajan viettäminen).

* Huom. Opinnäytetyön ohjaajat sekä tutkijan sukunimi ovat vaihtuneet kutsun julkaisemisen jälkeen.

Vastauksenne tähän kyselyyn ovat anonyymeja ja luottamuksellisia. Tulen käsittelemään vastaukset yksin, ja teen niistä lopulta koosteen opinnäytetyötäni varten. Koosteesta ei pysty tunnistamaan yksittäistä vastaajaa.*

Jos sinulla on jotakin kysyttävää tähän kyselyyn tai opinnäytetyöhöni liittyen, voit ottaa minuun yhteyttä sähköpostiosoitteeseen valo.inkinen@metropolia.fi

Arvostan suuresti aikaasi ja sitä, että pysähdyt täyttämään tämän kyselyn!

Tutkimuskyselyn kysymykset

Taustatiedot

Ikä (valitse 1)

- Alle 20 v
- 20-29 v
- 30-39 v
- 40-49 v
- yli 50 v

Asuinpaikka (valitse 1)

- Pääkaupunkiseutu
- Ahvenanmaa
- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi

Koulutusaste (valitse 1)

* Valitse se koulutusaste, jonka olet suorittanut loppuun

- Perusaste
- Keskiaste
- Alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto

Sukupuoli (monivalinta)

* Valitse vaihtoehdoista se, joka kuvaa sukupuoltasi parhaiten

- Muunsukupuolinen
- Ei-binäärinen
- Sukupuoleton/agender
- Genderfluid
- Monisukupuolinen
- Genderqueer
- Jokin muu: tarkennan seuraavassa kysymyksessä

Sukupuoli, tarkentava vastaus (avokysymys)

* Vastaa tähän, jos aiemman kysymyksen sukupuolivaihtoehtoista ei löytynyt sinulle sopivaa, tai haluat muuten tarkentaa vastaustasi

Kuinka kauan olet identifioitunut muunsukupuoliseksi, ei-binääriseksi tai muutoin ei-yksiselitteisesti naiseksi tai mieheksi? (valitse 1)

- Alle vuoden
- 1-2 vuotta
- 3-4 vuotta
- Yli 5 vuotta
- Yli 10 vuotta

Kokemukset vertaisuudesta ja vertaiskohtaamisista**Missä seuraavista ympäristöistä olet kohdannut muunsukupuolisia viimeisen 12 kk aikana?** (monivalinta)

- Perhe
- Ystävät ja kaverit
- Koulu
- Työpaikka
- Harrastus
- Vapaa-ajan tapahtuma
- Erityisesti muunsukupuolisille/sukupuolivähemmistöille suunnattu tapahtuma
- Media (esim. lehdet ja televisio)
- Sosiaalinen media

Missä seuraavista mediaympäristöistä olet kohdannut muunsukupuolisia viimeisen 12 kk aikana? (monivalinta)

- Sanomalehti (mukaanlukien verkkojulkaisut)
- Aikakauslehti (mukaanlukien verkkojulkaisut)
- Tietokirja
- Kaunokirja
- Youtube
- Facebook
- Instagram
- Twitter
- Snapchat
- Muu sosiaalinen media

Oletko osallistunut trans- ja/tai muunsukupuolisille tarkoitettuun vertaistoimintaan viimeisen 24 kk aikana? (valitse yksi)

- En
- Kyllä, Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen järjestämään
- Kyllä, Setan jäsenjärjestön järjestämään
- Kyllä, jonkun muun toimijan järjestämään

Vertaisuuden kokemusten ja vertaiskohtaamisten merkitys**Kuinka tärkeää sinulle on, että kohtaat muita muunsukupuolisia?** (valitse yksi)

- Ei lainkaan tärkeää
- Ei kovin tärkeää

- En osaa sanoa
- Melko tärkeää
- Hyvin tärkeää

Kuinka tärkeää sinulle on, että kohtaat muita muunsukupuolisia... (valitse 1 vaihtoehdoista: ei lainkaan tärkeää, ei kovin tärkeää, en osaa sanoa, melko tärkeää, hyvin tärkeää)

- Perheessä
- Ystävä- ja kaveripiirissä
- Koulussa
- Työpaikalla
- Harrastuksissa
- Vapaa-ajan tapahtumissa
- Vertaistoiminnassa
- Mediassa (esim. lehdet ja televisio)
- Sosiaalisessa mediassa

Millainen tunne sinulle tulee muunsukupuolisuuden liittyvistä vertaiskohtaamisista tai vertaisuuden kokemuksista? (rajattu monivalinta)

* Valitse vaihtoehdoista sinulle 3 sopivinta

- Itsevarma
- Rohkea
- Iloinen
- Turvallinen
- Surullinen
- Epävarma
- Hämmäntynyt
- Ahdistunut
- Ei mikään näistä

Muunsukupuolisuuden liittyvät vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaukset vaikuttavat minuun siten, että... (monivalinta)

- Saan itsevarmuutta olla oma itseni
- Voin käsitellä sukupuoleeni liittyviä vaikeita kokemuksia vertaisten kanssa
- Koen, etten ole yksin
- Tulen ymmärretyksi
- Koen epävarmuutta omasta sukupuolestani
- Vertailen itseäni muihin trans- tai muunsukupuolisiin
- Ei mikään näistä

Millainen merkitys muunsukupuolisuuden liittyvillä vertaiskohtaamisilla ja vertaisuuden kokemuksilla on sinulle? (avokysymys)

* Voit esimerkiksi kertoa, mitä saat näistä kohtaamisista ja kokemuksista sekä miten ne vaikuttavat sinuun

Millaiset muunsukupuolisuuden liittyvät vertaisuuden kokemukset ja vertaiskohtaukset ovat olleet sinulle kaikkein merkityksellisimpiä? (avokysymys)

* Voit vastata kysymykseen yleisesti tai kertoa yhdestä tai useammasta yksittäisestä kokemuksesta

Saan elämässäni muunsukupuolisuuden liittyviä vertaisuuden kokemuksia ja vertaiskohtauksia mielestäni (valitse yksi)

- En lainkaan tarpeeksi
- En tarpeeksi
- En osaa sanoa
- Melko tarpeeksi
- Täysin tarpeeksi

Millaisia muunsukupuolisuuteen liittyviä vertaisuuden kokemuksia tai vertaiskohtaamisia kaipaisit elämääsi? (avokysymys)

Mielestäni muunsukupuoliset saavat hyvin näkyvyyttä ja tulevat hyvin huomioonotetuiksi... (valitse 1 vaihtoehdoista: ei lainkaan tärkeää, ei kovin tärkeää, en osaa sanoa, melko tärkeää, hyvin tärkeää)

- Julkisissa palveluissa
- Koulussa
- Harrastuksissani
- Vapaa-ajan tapahtumissa
- Mediassa (esim. lehdet ja televisio)
- Sosiaalisessa mediassa

Mediassa ja sosiaalisessa mediassa näkemäni kuva muunsukupuolisista on mielestäni... (monivalinta)

- Positiivinen
- Rohkaiseva
- Kannustava
- Todenmukainen
- Negatiivinen
- Lannistava
- Loukkaava
- Epätodenmukainen
- Ei mikään näistä

Miten muunsukupuolisuutta käsitellään mielestäsi mediassa ja sosiaalisessa mediassa? Mitä hyviä tai huonoja puolia muunsukupuolisuuden näkymisessä mediassa ja sosiaalisessa mediassa mielestäsi on? (avokysymys)

Kyselyn lopuksi

Vapaa kommenttiosio: Mitä ajatuksia sinulle heräsi kyselyä täyttäessä? Haluaisitko sanoa vielä jotakin? (avokysymys)